Teismo praktikos rinkinys

GENERALINĖS ADVOKATĖS
JULIANE KOKOTT IŠVADA,
pateikta 2014 m. gruodžio 11 d.[1]

Byla C-286/13 P

Dole Food Company, Inc.ir
Dole Fresh Fruit Europe OHG
prieš

Europos Komisiją

„Apeliacinis skundas — Konkurencija — Karteliai — Suderinti veiksmai — Europos bananų rinka — Referencinės kainos — Rinkos struktūra — Rinkos dalių apskaičiavimas — Žali bananai ir geltoni bananai — Tikslingas konkurencijos ribojimas — Proceso pirmosios instancijos teisme eiga“

Turinys

I – Įžanga . . . 3

II – Faktinės bylos aplinkybės . . . 3

III – Procesas Teisingumo Teisme ir šalių reikalavimai . . . 5

IV – Apeliacinio skundo vertinimas . . . 5

A – Pirmasis apeliacinio skundo pagrindas: procesinės klaidos . . . 5

1. Dėl pirmojoje instancijoje Komisijos pateiktų argumentų priimtinumo (apeliacinio skundo pirmojo pagrindo pirma dalis) . . . 6

2. Dėl pirmojoje instancijoje Dole pateiktų argumentų priimtinumo (apeliacinio skundo pirmojo pagrindo antra ir trečia dalys) . . . 7

a) Dėl dokumento pateikimo per teismo posėdį (apeliacinio skundo pirmojo pagrindo antra dalis) . . . 7

b) Dėl Dole dubliko priedo nepriimtinumo (apeliacinio skundo pirmojo pagrindo trečia dalis) . . . 8

c) Tarpinė išvada . . . 9

1 — Originalo kalba: vokiečių.

3. Dėl šalių procesinio lygiateisiškumo principo (apeliacinio skundo pirmojo pagrindo ketvirta dalis) 9

4. Dėl priekaišto, kad Bendrasis Teismas netinkamai nustatė faktines bylos aplinkybes (apeliacinio skundo pirmojo pagrindo penkta dalis) 9

B – Antrasis apeliacinio skundo pagrindas: faktų iškraipymas 11

C – Trečiasis apeliacinio skundo pagrindas: Bendrojo Teismo atlikto „įrodymų vertinimo netinkamumas“ 12

1. Dėl rinkos struktūros ir dalyvaujančių įmonių padėties rinkoje – geltonų ir žalių bananų svarba apskaičiuojant rinkos dalis (apeliacinio skundo trečiojo pagrindo pirma dalis) 13

Papildomi komentarai dėl esminės kritikos, susijusios su skaitine rinkos dalių verte 15

2. Dėl pasikeitimo informacija tarp kartelio dalyvių aprašymo (apeliacinio skundo trečiojo pagrindo antra, trečia ir ketvirta dalys) 15

a) Dėl ginčijamo sprendimo motyvų reikalavimų (apeliacinio skundo trečiojo pagrindo antra ir trečia dalys) 16

b) Dėl Dole argumento, kad keičiantis informacija dalyvavę darbuotojai patys nebuvo atsakingi už referencinių kainų nustatymą (apeliacinio skundo trečiojo pagrindo ketvirta dalis) 17

3. Dėl tikslingo konkurencijos ribojimo sąvokos (apeliacinio skundo trečiojo pagrindo penkta dalis) 17

a) Taikytini teisiniai kriterijai 18

b) Taikytinų teisinių kriterijų taikymas konkrečiu atveju 18

– Dėl keitimosi informacija pobūdžio ir jo dalyko 18

– Dėl keitimosi informacija dažnumo ir reguliarumo 20

– Dėl rinkos struktūros 21

– Apibendrinimas 21

4. Tarpinė išvada 21

D – Ketvirtasis apeliacinio skundo pagrindas: baudos dydžio apskaičiavimas 21

1. Apeliacinio skundo ketvirtojo pagrindo pirma dalis: atsižvelgimas į kartelyje nedalyvavusių Dole dukterinių įmonių apyvartą 21

2. Apeliacinio skundo ketvirtojo pagrindo antra dalis: atsižvelgimas į tą pačią apyvartą du kartus 23

E – Apibendrinimas 24

V – Bylinėjimosi išlaidos 24

VI – Išvada 24

I – **Įžanga**

1. Veikiausiai jokie kiti vaisiai bėgant metams Europoje nesukėlė tiek aršių ir įvairių teisinių ginčų kaip bananai [2]. Nagrinėjamu atveju Teisingumo Teismas, kaip ir daugiau nei prieš 30 metų [3], dar kartą turi svarstyti kai kurias su bananais susijusias konkurencijos teisės problemas.

2. Klausimų kyla dėl „bananų kartelio“, kurio dalyviai keliose Europos Sąjungos valstybėse narėse buvo apkaltinti suderintais antikonkurenciniais veiksmais. Dėl EB 81 straipsnio (dabar – SESV 101 straipsnis) pažeidimo Europos Komisija 2008 m. spalio 15 d. sprendimu [4] kai kuriems kartelio dalyviams skyrė milijonines baudas. Dėl to sprendimo pareikštas *Dole Food Company, Inc*. ir jos dukterinės bendrovės *Dole Fresh Fruit Europe OHG* [5] ieškinys pirmojoje instancijoje buvo atmestas ir dabar šios įmonės Teisingumo Teisme kaip apeliacinėje instancijoje toliau reikalauja apginti jų teises.

3. Pagrindinis nagrinėjamas klausimas dabar yra tai, ar geltonus ir žalius bananus galima „sumesti į vieną puodą“ tais atvejais, kai reikia įvertinti rinkos struktūrą ir atitinkamoje rinkoje veikiančių įmonių padėtį bei veiksmus. Šis klausimas nuolat kyla skirtingomis aplinkybėmis ir yra viso apeliacinio skundo leitmotyvas. *Dole* nuomone, Bendrasis Teismas pakankamai neįvertino atitinkamų jos argumentų dėl Komisijos sprendimo ir iškraipė faktus. Be to, *Dole* nurodo teisės klaidas, susijusias su tikslingo konkurencijos ribojimo sąvoka, ir įvairias procesines klaidas, kurias, jos teigimu, padarė Bendrasis Teismas savo pirmąja instancija 2013 m. kovo 14 d. priimtame sprendime (byla T-588/08) [6].

4. Šis procesas byloje C-286/13 P glaudžiai susijęs su apeliaciniu procesu sujungtose bylose C-293/13 P ir C-294/13 P, kuriame šiandien irgi teikiu savo išvadą. Tačiau ten iškelti teisės klausimai – išskyrus tikslingo konkurencijos ribojimo koncepciją – susiję su visiškai kitomis teisės problemomis, nei sprendžiamos šioje byloje.

II – **Faktinės bylos aplinkybės**

5. Komisijoje vykusios administracinės procedūros dalykas – bananų rinkoje veikiančių kelių įmonių (toliau – dalyvaujančios įmonės), tarp kurių buvo *Dole* [7], suderinti veiksmai, skirti referencinėms bananų pardavimo Šiaurės Europoje kainoms 2000, 2001 ir 2002 metais koordinuoti.

6. Kaip konstatavo Bendrasis Teismas, bananai, paprastai žali, laivais iš Lotynų Amerikos uostų gabenami į Šiaurės Europą, kur jie atplukdomi dažniausiai vieną kartą per savaitę [8].

2 — Žr. visų pirma sprendimus *United Brands ir United Brands Continentaal / Komisija* (27/76, EU:C:1978:22, dėl piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi rinkoje), *Cooperativa Co-Frutta* (193/85, EU:C:1987:210, dėl akcizo mokesčio už bananus), *Vokietija / Taryba* (C-280/93, EU:C:1994:367, dėl bendrojo bananų rinkos organizavimo teisėtumo), *Atlanta Fruchthandelsgesellschaft ir kt. (I)* (C-465/93, EU:C:1995:369, dėl laikinųjų apsaugos priemonių nacionaliniuose teismuose klausimų), *Van Parys* (C-377/02, EU:C:2005:121, dėl galimybės patikrinti Sąjungos teisės aktus pagal PPO teisės aktus) ir *FIAMM ir kt. / Taryba ir Komisija* (C-120/06 P ir C-121/06 P, EU:C:2008:476, dėl galimybės pareikšti reikalavimus atlyginti žalą, padarytą teisėtais Sąjungos institucijų veiksmais, nebuvimo).

3 — Teisingumo Teismas bananų klausimą konkurencijos požiūriu dar praėjusio amžiaus aštuntajame dešimtmetyje nagrinėjo Sprendime *United Brands ir United Brands Continentaal / Komisija* (27/76, EU:C:1978:22).

4 — 2008 m. spalio 15 d. Komisijos sprendimas C (2008) 5955 galutinis dėl procedūros pagal [EB] 81 straipsnį (byla COMP/39188 – Bananai, sprendimo santrauka pateikta OL C 189, 2009, p. 12), toliau – ginčijamas sprendimas.

5 — Toliau kartu – *Dole* arba apeliantės. *Dole Fresh Fruit Europe* atskirais laikotarpiais vykdė veiklą kaip *Dole Germany*; šiuo pavadinimu pirmojoje instancijoje ji buvo ieškovė greta *Dole Food*.

6 — Sprendimas *Dole Food ir Dole Germany / Komisija* (T-588/08, EU:T:2013:130).

7 — Be *Dole*, derinant veiksmus ne paskutinį vaidmenį vaidino ir *Chiquita* bei su *Del Monte* susijusi *Internationale Fruchtimport Gesellschaft Weichert*.

8 — Šiuo klausimu ir dėl to, kas išdėstyta toliau, žr. skundžiamo sprendimo 8–23 punktus.

7. Europos pirkėjams bananai tiekiami arba tiesiogiai žali, arba panokinti maždaug septynias dienas – kaip geltoni bananai. Nokinti gali importuotojas arba jo pavedimu kitas asmuo, taip pat ir pirkėjas. Pirkėjai paprastai yra nokinimo paslaugas teikiančios įmonės arba mažmeninės prekybos tinklai.

8. Reikšmingu laikotarpiu Šiaurės Europoje šių bananų kainos buvo formuojamos pagal savaitinį ciklą, remiantis žalių bananų referencinėmis kainomis. Geltonų bananų referencinė kaina paprastai buvo apskaičiuojama remiantis žalių bananų referencine kaina, pridėjus mokestį už nokinimą. Taigi mažmenininkų ir didmenininkų mokamos kainos (vadinamosios „tikrosios kainos“ arba „sandorių kainos“) buvo nustatomos arba kassavaitinėse derybose, paprastai vykdavusiose ketvirtadieniais po pietų arba penktadieniais, arba tiekimo sutartyse, kuriose būdavo numatyta kainų formulė.

9. Viena vertus, dalyvaujančios įmonės teikdavo viena kitai dvišalius pranešimus apie išankstines kainas, kuriuose būdavo aptariami kassavaitiniam referencinių kainų nustatymui reikšmingi veiksniai, svarstomos ar atskleidžiamos kainų tendencijos arba teikiama informacija apie numatomas referencines kainas ateinančioms savaitėms. Tokie kontaktai prieš dalyvaujančioms įmonėms nustatant referencines kainas vykdavo paprastai trečiadieniais ir bet kuriuo atveju būdavo susiję su būsimomis referencinėmis kainomis. Minėti dvišaliai kontaktai būdavo skirti netikrumui dėl įmonių veiksmų, susijusiam su ketvirtadieniais rytais nustatomomis referencinėmis kainomis, sumažinti.

10. Kita vertus, po to, kai ketvirtadieniais rytais būdavo nustatomos referencinės kainos, dalyvaujančios įmonės tarpusavyje keisdavosi informacija apie jas. Toks keitimasis informacija sudarė joms galimybę remiantis prieš tai pateiktais pranešimais apie išankstines kainas patikrinti atitinkamus sprendimus dėl kainų ir taip stiprino jų bendradarbiavimą.

11. Referencinės kainos buvo bent jau kaip rinkos signalai, rinkos tendencijos ir (arba) informacija rinkai apie pageidaujamą bananų kainų pasikeitimą. Be to, sudarant kai kuriuos sandorius, dėl sutartyse sutartų kainų formulių taikymo kainos buvo tiesiogiai susietos su referencinėmis kainomis.

12. Kaip aiškiai pripažino *Chiquita* ir *Dole*, į su savo konkurentais pasikeistą informaciją dalyvaujančios įmonės būtinai atsižvelgdavo nustatydamos savo veiksmus rinkoje.

13. 2005 m. balandžio 8 d. *Chiquita*, remdamasi 2002 m. Pranešimu dėl bendradarbiavimo [9], pateikė Komisijai prašymą dalyvauti atleidimo nuo baudų programoje. Atlikusi patikrinimus įvairiose įmonėse, be kita ko, *Dole Fresh Fruit Europe* patalpose, ir išsiuntusi kelis prašymus pateikti informacijos, 2007 m. liepos 20 d. Komisija pateikė pranešimą apie kaltinimus nemažam skaičiui bananų rinkoje veikiančių įmonių. Toliau vykstant administracinei procedūrai atitinkamoms įmonėms buvo leista susipažinti su bylos dokumentais ir 2008 m. vasario 4–6 d. jos buvo išklausytos. Galiausiai 2008 m. spalio 15 d. Komisija priėmė ginčijamą sprendimą.

14. Ginčijamame sprendime Komisija konstatavo, kad kelios įmonės, tarp kurių buvo *Dole*, pažeidė EB 81 straipsnį, nes derino veiksmus, skirtus referencinėms bananų kainoms koordinuoti. Teritorijos atžvilgiu tas pažeidimas buvo susijęs su Belgija, Danija, Vokietija, Suomija, Liuksemburgu, Nyderlandais, Austrija ir Švedija [10]. Komisija nustatė, kad *Dole* dalyvavo darant pažeidimą laikotarpiu nuo 2000 m. sausio 1 d. iki 2002 m. gruodžio 31 d. [11]

15. Už dalyvavimą darant pažeidimą Komisija ginčijamame sprendime skyrė baudas kelioms dalyvaujančioms įmonėms. Įmonei *Dole*, kurią sudarė bendrovės *Dole Food* ir *Dole Fresh Fruit Europe*, Komisija skyrė solidariai mokėtiną 45,6 mln. EUR dydžio baudą [12].

9 — Komisijos pranešimas apie atleidimą nuo baudų ir baudų sumažinimą kartelių atveju (OL C 45, 2002, p. 3; 2004 m. specialusis leidimas, 8 sk., 2 t., p. 155).

10 — Ginčijamo sprendimo 1 straipsnis.

11 — Ginčijamo sprendimo 1 straipsnio e ir f punktai.

12 — Ginčijamo sprendimo 2 straipsnio b punktas.

16. Kelios ginčijamo sprendimo adresatės apskundė jį Bendrajam Teismui, pareikšdamos ieškinius dėl panaikinimo. 2013 m. kovo 14 d. Bendrasis Teismas skundžiamu sprendimu atmetė visą 2008 m. gruodžio 24 d. *Dole Food Company* ir *Dole Germany* pareikštą ieškinį dėl panaikinimo ir nurodė ieškovėms sumokėti bylinėjimosi išlaidas.

III – **Procesas Teisingumo Teisme ir šalių reikalavimai**

17. 2013 m. gegužės 24 d. raštu *Dole Food* ir *Dole Fresh Fruit Europe* bendrai pareiškė nagrinėjamą apeliacinį skundą dėl Bendrojo Teismo sprendimo. Jos prašo:

— visiškai arba iš dalies panaikinti skundžiamą sprendimą tiek, kiek juo atmestas apeliančių ieškinys,

— visiškai arba iš dalies panaikinti ginčijamą sprendimą tiek, kiek jis susijęs su apeliantėmis,

— panaikinti arba sumažinti apeliantėms skirtą baudą remiantis SESV 261 straipsnyje numatyta neribota jurisdikcija,

— nepatenkinus pirma nurodytų reikalavimų, grąžinti bylą Bendrajam Teismui nagrinėti iš naujo, atsižvelgiant į Teisingumo Teismo sprendimą,

be to,

— priteisti iš Komisijos šiame procese ir Bendrajame Teisme vykusiame procese patirtas bylinėjimosi išlaidas.

18. Komisija savo ruožtu prašo:

— atmesti apeliacinį skundą,

— nepatenkinus šio reikalavimo, atmesti ieškinį dėl panaikinimo

ir

— priteisti iš apeliančių bylinėjimosi apeliacinėje ir prireikus – pirmojoje instancijose išlaidas.

19. Teisingumo Teisme apeliacinis skundas buvo nagrinėjamas rašytinio proceso tvarka, o 2014 m. spalio 8 d. surengtas teismo posėdis.

IV – **Apeliacinio skundo vertinimas**

20. Nemažai kaltinimų, kuriuos *Dole* pateikia dėl skundžiamo sprendimo, yra iš viso keturių apeliacinio skundo pagrindų dalykas; toliau juos nagrinėsiu iš eilės.

A – *Pirmasis apeliacinio skundo pagrindas: procesinės klaidos*

21. Pirmajame apeliacinio skundo pagrinde, kurį sudaro penkios dalys, *Dole* nurodo, kad nagrinėdamas ginčijamą sprendimą Bendrasis Teismas padarė nemažai procesinių klaidų.

1. Dėl pirmojoje instancijoje Komisijos pateiktų argumentų priimtinumo (apeliacinio skundo pirmojo pagrindo pirma dalis)

22. Pirmiausia *Dole* priekaištauja Bendrajam Teismui, kad šis neteisėtai leido Komisijai pirmą kartą teismo procese pareikšti nuomonę dėl įrodymų, esančių administracinės procedūros dokumentuose ir prieštaraujančių ginčijamame sprendime padarytoms išvadoms. Taip Bendrasis Teismas pažeidė EB 253 straipsnyje nustatytus reikalavimus motyvuoti Sąjungos teisės aktus ir jo Procedūros reglamento 48 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą draudimą vykstant procesui pateikti naujų pagrindų.

23. Šis kaltinimas pateiktas dėl *Dole* argumento, kad jos pačios ir įmonės *Chiquita* referencinės kainos susijusios ne su tomis pačiomis kalendorinėmis savaitėmis ir dėl to taikomos bananams, kurie mažmeninės prekybos lygmeniu tarpusavyje nekonkuruoja [13]. Komisija pirmą kartą nuomonę apie tai pareiškė tik per Bendrajame Teisme vykusį procesą, nors administracinės procedūros dokumentuose esantys įrodymai buvo svarstymų šiuo klausimu pagrindas dar ginčijamame sprendime.

24. Remiantis Bendrojo Teismo išvadomis, kurios nagrinėjamame apeliaciniame skunde neginčijamos, *Dole* savo argumentą dėl konkurencijos tarp jos ir įmonės *Chiquita* bananų nebuvimo mažmeninės prekybos lygmeniu pateikė ne per administracinę procedūrą, o tik per Bendrajame Teisme vykusį procesą [14].

25. Šiomis aplinkybėmis savaime suprantama, kad Bendrasis Teismas pirmąja instancija vykusiame procese turėjo suteikti Komisijai progą atsakyti į šį pirmą kartą ieškinyje pateiktą *Dole* argumentą. Taigi Bendrojo Teismo procedūros reglamento 48 straipsnio 2 dalies pažeidimas iš karto atkrenta [15]. Juk Komisija, kaip ir bet kuri kita teismo proceso šalis, turi teisę į rungtynišką procesą [16].

26. Tačiau Komisijos teisė į rungtynišką procesą turi būti tinkamai suderinta su atitinkamų įmonių teise į teisingą procesą ir į veiksmingą teisminę apsaugą (Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis) [17]. Tai reiškia, kad Komisija, gindamasi teismo procese, turi visišką teisę išsamiau paaiškinti ginčijamo sprendimo motyvus [18]. Tačiau Komisija negali teismo procese pateikti visiškai naujų ginčijamo sprendimo motyvų. Motyvavimo pirminės stokos negalima ištaisyti tuo, kad suinteresuotasis asmuo sprendimo motyvus sužino per Sąjungos teismuose vykstantį procesą [19]. Ypač griežtai taip „pateikti papildomus motyvus“ teisme draudžiama baudžiamuosiuose ir kvazibaudžiamuosiuose procesuose, kaip antai kartelių bylose [20].

27. Nagrinėjamu atveju iš ginčijamo sprendimo aiškiai ir vienareikšmiškai matyti, kad dalyvaujančių įmonių referencinės kainos, Komisijos nuomone, buvo bent jau kaip rinkos signalai, rinkos tendencijos ir (arba) informacija rinkai apie numatomą bananų kainų pasikeitimą, be to, sudarant kai kuriuos sandorius, tapo reikšmingos dėl sutartų kainų formulių taikymo [21].

13 — Žr. skundžiamo sprendimo 119 punktą.

14 — Skundžiamo sprendimo 128–132 punktai.

15 — Šiuo klausimu žr. Sprendimą *Alliance One International ir Standard Commercial Tobacco / Komisija* (C-628/10 P ir C-14/11 P, EU:C:2012:479, 58 punktas).

16 — Sprendimas *Komisija / Airija ir kt.* (C-89/08 P, EU:C:2009:742, 53 punktas); tuo pačiu klausimu žr. Sprendimą dėl peržiūros *M / EVA* (C-197/09 RX-II, EU:C:2009:804, 42 punktas).

17 — Žr. mano išvadą byloje *Alliance One International ir Standard Commercial Tobacco / Komisija* (C-628/10 P ir C-14/11 P, EU:C:2012:11, 109 punktas).

18 — Sprendimas *Stora Kopparbergs Bergslags / Komisija* (C-286/98 P, EU:C:2000:630, 61 punktas); tuo pačiu klausimu dar žr. sprendimus *Präsident Ruhrkohlen-Verkaufsgesellschaft ir kt. / Aukščiausioji valdžios institucija* (36/59–38/59 ir 40/59, EU:C:1960:36, visų pirma p. 926 ir 927) ir *Picciolo / Parlamentas* (111/83, EU:C:1984:200, 22 punktas).

19 — Sprendimai *Michel / Parlamentas* (195/80, EU:C:1981:284, 22 punktas), *Dansk Rørindustri ir kt. / Komisija* (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P ir C-213/02 P, EU:C:2005:408, 463 punktas), *Elf Aquitaine / Komisija* (C-521/09 P, EU:C:2011:620, 149 punktas) ir *Alliance One International ir Standard Commercial Tobacco / Komisija* (C-628/10 P ir C-14/11 P, EU:C:2012:479, 74 punktas).

20 — Dėl baudžiamosios teisės siaurąja prasme žr. Sprendimą *E ir F* (C-550/09, EU:C:2010:382, 59 punktas); dėl kvazibaudžiamųjų sričių – šiuo atveju kartelių teisės – žr. sprendimus *Dansk Rørindustri ir kt. / Komisija* (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P ir C-213/02 P, EU:C:2005:408, 463 punktas) ir *Elf Aquitaine / Komisija* (C-521/09 P, EU:C:2011:620, 149 punktas).

21 — Skundžiamo sprendimo 19 punktas ir ginčijamo sprendimo 115 konstatuojamoji dalis.

28. Jau iš šių ginčijamo sprendimo motyvų tampa aišku, kad, Komisijos nuomone, suderinti veiksmai, kiek tai susiję su referencinėmis kainomis, konkrečiai galėjo daryti poveikį bananų rinkoje, nesvarbu, ar konkrečios dalyvaujančių įmonių prekės tiesiogiai konkuravo tarpusavyje mažmeninės prekybos lygmeniu.

29. Todėl Bendrasis Teismas pagrįstai manė, kad ginčijamo sprendimo motyvai atitinka EB 253 straipsnio (dabar – SESV 296 straipsnio antra pastraipa) reikalavimus ir kad papildomi Komisijos svarstymai pirmąja instancija vykusiame procese, kuriuos paskatino vien *Dole* ieškinyje pateikti argumentai, buvo skirti ne, pavyzdžiui, vėliau motyvuoti ginčijamą sprendimą, o tik gintis ir paaiškinti [22].

30. Taigi atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, apeliacinio skundo pirmojo pagrindo pirma dalis yra nepagrįsta.

2. Dėl pirmojoje instancijoje *Dole* pateiktų argumentų priimtinumo (apeliacinio skundo pirmojo pagrindo antra ir trečia dalys)

31. Toliau *Dole* reiškia kritiką dėl to, kad Bendrasis Teismas, jos teigimu, nepagrįstai pripažino du jos paties pateiktus dokumentus nepriimtinais ir į juos neatsižvelgė.

a) Dėl dokumento pateikimo per teismo posėdį (apeliacinio skundo pirmojo pagrindo antra dalis)

32. Pirmiausia *Dole* nurodo procesinę klaidą, kurios esmė ta, kad Bendrasis Teismas per teismo posėdį neleido jai pateikti dokumento, kuris turėjo būti skirtas tariamai naujam Komisijos argumentui, pateiktam jos triplike, nuginčyti [23].

33. Minėtas dokumentas – tai administracinės procedūros dokumento ištrauka, kuria *Dole*, kaip pati teigia, norėjo įrodyti, kad vadinamoji *Aldi* referencinė kaina reikšminga tik geltoniems bananams, o ne žaliems, nes ji atitinkamai taikoma bananams, kuriuos *Aldi* pirks už dviejų savaičių. Taip *Dole* norėjo paneigti tariamą triplike pateiktą Komisijos argumentą, kad *Aldi* referencinė kaina reikšminga formuojant ir žalių bananų kainas.

34. Iš esmės ieškovas pirmojoje instancijoje vykstančiame procese gali savarankiškai nuspręsti, ar per Bendrojo Teismo posėdį atsiliepti į rašytinius atsakovo argumentus, pateiktus paskutiniame jo dokumente – triplike. Jeigu šiame dokumente buvo naujų aspektų, net ir šioje vėlyvoje proceso stadijoje ieškovui negali būti kategoriškai uždrausta pateikti papildomų įrodymų, siekiant ginčyti tuos aspektus.

35. Tačiau nagrinėjamu atveju taip nebuvo.

36. Viena vertus, omenyje reikia turėti tai, kad *Aldi* referencinė kaina jau buvo administracinės procedūros ir ginčijamo sprendimo dalykas [24]. Kaip rodo procesiniai dokumentai, Bendrajame Teisme *Aldi* referencinės kainos taikymo sritis ir reikšmė nuo pradžių buvo šalių nesutarimų pirmojoje instancijoje vykusiame rašytiniame procese dalykas. Taigi tai jokiu būdu nebuvo naujas aspektas, procese pirmą kartą nurodytas tik Komisijos triplike.

22 — Skundžiamo sprendimo 133–135 punktai.

23 — Skundžiamo sprendimo 40–48 punktai.

24 — Skundžiamo sprendimo 14 punktas ir ginčijamo sprendimo 104 konstatuojamoji dalis.

37. Taigi, jeigu *Dole* buvo svarbu patikslinti Komisijos svarstymus dėl *Aldi* referencinės kainos ir tuo tikslu pasiremti administracinės procedūros dokumentu, pakankamai progų tam ji turėjo jau per pirmojoje instancijoje vykusį rašytinį procesą. *Dole* visų pirma galėjo dar savo ieškinyje, o vėliau – dublike, atkreipti dėmesį į ypatumą, kad *Aldi* referencinė kaina atitinkamai buvo taikoma geltoniems bananams, kuriuos ji pirks už dviejų savaičių.

38. Kita vertus, pažymėtina, kad iš tiesų pati *Dole* pirmojoje instancijoje pareikštame ieškinyje nurodė, jog *Aldi* geltonų bananų pirkimo kaina buvo naudojama kaip referencinė visiems bananų pirkėjams Šiaurės Europoje, nesvarbu, ar jie pirkdavo žalius, ar geltonus bananus [25].

39. Atsižvelgiant į tai, pažymėtina, kad *Dole* negali pagrįstai tvirtinti norėjusi per žodinį bylos nagrinėjimą patikslinti – tariamai klaidingą – Komisijos teiginį. Priešingai, tai yra bandymas prisidengus tokiu patikslinimu pateikti naujus kaltinimus, kurie, be to, prieštaravo pačios *Dole* argumentams, pateiktiems per prieš tai vykusį rašytinį procesą. Daryti tokių taktinių manevrų neleidžia Bendrojo Teismo procedūros reglamento 48 straipsnyje nustatyta teisės praradimą reglamentuojanti nuostata.

40. Todėl Bendrasis Teismas visiškai teisėtai neatsižvelgė į įmonės *Dole* per pirmojoje instancijoje vykusį žodinį bylos nagrinėjimą pateiktą dokumentą [26].

b) Dėl *Dole* dubliko priedo nepriimtinumo (apeliacinio skundo pirmojo pagrindo trečia dalis)

41. Antra, *Dole* tvirtina, kad Bendrasis Teismas klaidingai pripažino nepriimtinu jos dubliko pirmojoje instancijoje C.7 priedą. Šis kaltinimas skirtas skundžiamo sprendimo 460–470 punktams, kuriuose Bendrasis Teismas tą priedą iš tiesų atmeta kaip „nepriimtiną“.

42. Remdamasi minėtu C.7 priedu, *Dole* per pirmojoje instancijoje vykusį procesą norėjo parodyti, kad Komisija kai kuriuos iš *Dole* paaiškinimų, pateiktų per administracinę procedūrą, ištraukė iš konteksto.

43. Kaip matyti pažvelgus į bylos dokumentus, *Dole* dublike nėra jokių paaiškinimų, apie kokius jos paaiškinimus per administracinę procedūrą kalbama ir kiek klaidingai Komisija juos interpretavo. Motyvuoti svarstymai šiuo klausimu pateikti tik C.7 priede.

44. Taip *Dole* pažeidė procesinį principą, pagal kurį šalių argumentai turi būti išdėstyti jų dokumentuose, o šių dokumentų priedai atlieka tik įrodomąją ir pagalbinę funkciją [27]. Remiantis šiuo principu, bendra nuoroda į kitus dokumentus, net jeigu jie pridėti prie ieškinio kaip priedai, negali kompensuoti teisinių argumentų, kurie turi būti nurodyti pačiame atitinkamame dokumente, pagrindinių sudėtinių dalių nebuvimo [28]. Bendrasis Teismas neprivalo prieduose ieškoti ir nustatyti ieškinio pagrindų bei argumentų, kuriais galbūt galima grįsti ieškinį [29].

45. Todėl Bendrasis Teismas nagrinėjamu atveju visiškai pagrįstai atsisakė atsižvelgti į C.7 priedo turinį.

25 — Proceso kalba: „<…> Aldi's pricing for yellow bananas served as a reference price for all purchasers of bananas, whether green or yellow, in Northern Europe“ (*Dole* ieškinio byloje T-588/08 47 punkto pabaiga; taip pat žr. to ieškinio 46 punkto pabaigą).

26 — Skundžiamo sprendimo 48 punkte dokumentas truputį neįprastai „pripažįstamas nepriimtinu“.

27 — Sprendimas *Dansk Rørindustri ir kt. / Komisija* (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P ir C-213/02 P, EU:C:2005:408, 97 ir 100 punktai).

28 — Sprendimai *Versalis / Komisija* (C-511/11 P, EU:C:2013:386, 115 punktas) ir *MasterCard ir kt. / Komisija* (C-382/12 P, EU:C:2014:2201, 40 punktas).

29 — Sprendimai *Dansk Rørindustri ir kt. / Komisija* (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P ir C-213/02 P, EU:C:2005:408, 98 ir 100 punktai) ir *MasterCard ir kt. / Komisija* (C-382/12 P, EU:C:2014:2201, 41 punktas).

c) Tarpinė išvada

46. Taigi apeliacinio skundo pirmojo pagrindo antra ir trečia dalys irgi yra nepagrįstos.

3. Dėl šalių procesinio lygiateisiškumo principo (apeliacinio skundo pirmojo pagrindo ketvirta dalis)

47. Apeliacinio skundo pirmojo pagrindo ketvirtoje dalyje *Dole* nurodo, kad Bendrasis Teismas pažeidė šalių procesinio lygiateisiškumo principą, nes nepriėmė įmonės *Dole* per pirmojoje instancijoje vykusį procesą pateiktų įrodymų, tačiau leido Komisijai pateikti naujus kaltinimus ir argumentus.

48. Be jokios abejonės, šalių procesinio lygiateisiškumo principas, kylantis iš teisingo proceso Sąjungos teismuose reikalavimo, turi didelę reikšmę. Pagal jį reikalaujama, kad kiekvienai šaliai būtų suteikta tinkama galimybė išsakyti savo poziciją ir pateikti įrodymus tokiomis sąlygomis, dėl kurių ji neatsidurtų aiškiai mažiau palankioje padėtyje nei priešinga šalis [30].

49. Tačiau nagrinėjamu atveju kaltinimas tariamu šalių procesinio lygiateisiškumo pažeidimu nepagrįstas apeliančių argumentais, iš kurių būtų galima spręsti apie kokią nors – ir jokiu būdu ne *aiškiai* – ne tokią palankią procesinę *Dole* padėtį per pirmojoje instancijoje vykusį procesą, palyginti su Komisijos padėtimi.

50. Priešingai, *Dole* savo kaltinimą grindžia tik darydama bendrą nuorodą į savo argumentus, pateiktus apeliacinio skundo pirmojo pagrindo pirmoje, antroje ir trečioje dalyse. Kitaip tariant, ši apeliacinio skundo pirmojo pagrindo ketvirta dalis visiškai priklauso nuo pirmesnių trijų dalių.

51. Kadangi apeliacinio skundo pirmojo pagrindo pirma, antra ir trečia dalys yra atmestinos, nepritartina ir šiai šalių procesinio lygiateisiškumu grindžiamai ketvirtai daliai.

4. Dėl priekaišto, kad Bendrasis Teismas netinkamai nustatė faktines bylos aplinkybes (apeliacinio skundo pirmojo pagrindo penkta dalis)

52. Galiausiai penktoje, paskutinėje, šio apeliacinio skundo pirmojo pagrindo dalyje *Dole* tvirtina, kad Bendrasis Teismas tinkamai nenustatė faktinių bylos aplinkybių, remdamasis savo Procedūros reglamento 64 ir 65 straipsniais. Įmonės *Dole* nurodyta tariama teisės klaida yra ta, kad Bendrasis Teismas uždavė tik žodinius klausimus, bet nesiėmė jokių proceso organizavimo ir tyrimo priemonių, nors dėl tam tikrų ginčui išspręsti įtakos turinčių faktinių aplinkybių buvo „aiškiai susipainiojęs“. Dėl to Bendrasis Teismas, apeliančių nuomone, pažeidė tyrimo priemonių principus, savo pareigą teisingai nustatyti faktines bylos aplinkybes ir kartu įmonės *Dole* teises į gynybą.

53. Pirmiausia pažymėtina, kad apeliantės privalo apeliaciniame skunde tiksliai nurodyti ginčijamas skundžiamo sprendimo dalis ir teisinius argumentus, kuriais konkrečiai jos grindžia savo kaltinimus [31]. Kaip akivaizdžiai nepriimtinas atmestinas apeliacinis skundas, kuriame nėra nuoseklios struktūros, apsiribojama bendrais teiginiais ir nepateikiama tikslios informacijos apie tai, kuriuose skundžiamo sprendimo motyvuose galbūt padaryta teisės klaida [32].

30 — Sprendimai *Švedija / API ir Komisija* (C-514/07 P, C-528/07 P ir C-532/07 P, EU:C:2010:541, 88 punktas) ir *Otis ir kt.* (C-199/11, EU:C:2012:684, 71 punktas).

31 — Sprendimai *Telefónica ir Telefónica de España / Komisija* (C-295/12 P, EU:C:2014:2062, 29 punktas) ir *MasterCard ir kt. / Komisija* (C-382/12 P, EU:C:2014:2201, 151 ir 215 punktai).

32 — Sprendimas *Telefónica ir Telefónica de España / Komisija* (C-295/12 P, EU:C:2014:2062, 30 punktas).

54. Atsižvelgiant į išimtinai neapibrėžtą *Dole* argumentų pobūdį, man kyla didelių abejonių, ar apeliacinio skundo pirmojo pagrindo penkta dalis apskritai gali būti laikoma priimtina. Nes iš tiesų apeliaciniame skunde tėra tik sunkiai paaiškinama nuoroda į Bendrojo Teismo „susipainiojimą“ dėl „faktinių aplinkybių, supančių referencinių kainų pobūdį“. Nepaaiškinama, kuo tiksliai šis „susipainiojimas“ pasireiškė, ir visiškai nenurodoma, kuriose skundžiamo sprendimo vietose jis konkrečiai išryškėjo [33].

55. Tačiau, neatsižvelgiant į tai, bet kuriuo atveju pažymėtina, kad pagal nusistovėjusią teismo praktiką tik Bendrasis Teismas gali spręsti, ar reikia papildyti jo nagrinėjamose bylose turimą informaciją. Procesinių dokumentų įrodomosios galios klausimas priklauso nuo jo atlikto nepriklausomo faktų vertinimo, kurio, remiantis taip pat nusistovėjusia teismo praktika, Teisingumo Teismas negali tikrinti apeliacine tvarka, išskyrus atvejį, kai faktai ar įrodymai iškraipyti [34].

56. Įmonės *Dole* nurodyta aplinkybė, kad Bendrasis Teismas per žodinį bylos nagrinėjimą šalims pateikė nemažai klausimų, negali būti iš tiesų laikoma nuoroda į Bendrojo Teismo aplaidumą nustatant faktines bylos aplinkybes. Priešingai, dėl intensyvios šalių apklausos galima daryti išvadą, kad Bendrasis Teismas išskirtinai sąžiningai išnagrinėjo ginčo detales. Be to, šalių apklausa yra viena iš procesinės teisės nuostatose numatytų galimybių, pavyzdžiui, pašalinti esamus neaiškumus [35]. Visiškai įmanoma, kad dėl tokios apklausos rezultato kitos proceso organizavimo ir oficialaus tyrimo priemonės gali tapti perteklinės.

57. Be to, primintina, kad konkurencijos bylų procesai Sąjungos teismuose vyksta pagal įrodymų pateikimo principą [36]. Jeigu įmonei *Dole* per pirmojoje instancijoje vykusį procesą susidarė įspūdis, kad reikalingos proceso organizavimo ir tyrimo priemonės, jos valia buvo nuspręsti, ar šiuo klausimu pateikti konkrečius reikalavimus Bendrajam Teismui [37]. Tačiau, kaip apeliantės turėjo pripažinti per žodinį bylos nagrinėjimą Teisingumo Teisme, per pirmojoje instancijoje vykusį procesą *Dole* tokių reikalavimų nepateikė, nors, visiškai neginčytina, turėjo tam pakankamai progų. Tokiomis aplinkybėmis apeliacinėje instancijoje *Dole* vargiai gali reikšti kaltinimą, kad Bendrasis Teismas neįvykdė savo pareigos išsiaiškinti faktines aplinkybes [38].

58. Kalbant visiškai bendrai, Bendrasis Teismas kartelių byloje *ex officio* neprivalo iš naujo patikrinti visos procedūros [39]. Tik visiškai išimties tvarka galima manyti, kad didelė Bendrojo Teismo diskrecija nuspręsti, kokie įrodymai yra tinkami ir reikalingi tam tikram faktui įrodyti, virsta pareiga savo iniciatyva rinkti tolesnius įrodymus, net jei nė viena iš šalių to nereikalavo. Tai juo labiau pasakytina tuo atveju, kai proceso dalyviai, kaip nagrinėjamu atveju, yra didelės įmonės, turinčios patirties konkurencijos teisės srityje ir atstovaujamos advokatų specialistų [40].

33 — Šioje apeliacinio skundo pirmojo pagrindo penktoje dalyje *Dole* nepaaiškina lyg niekur nieko pareikšto kaltinimo dėl faktų iškraipymo; priešingai, ji daro nuorodą į apeliacinio skundo antrąjį pagrindą. Todėl aš irgi apsiribosiu tuo, kad šį klausimą nagrinėsiu analizuodama apeliacinio skundo antrąjį pagrindą (žr. šios išvados 61–70 punktus).

34 — Sprendimai *Ismeri Europa / Audito Rūmai* (C-315/99 P, EU:C:2001:391, 19 punktas), *Der Grüne Punkt-Duales System Deutschland / Komisija* (C-385/07 P, EU:C:2009:456, 163 punktas) ir *E.ON Energie / Komisija* (C-89/11 P, EU:C:2012:738, 115 punktas); tuo pačiu klausimu žr. Sprendimą *Viega / Komisija* (C-276/11 P, EU:C:2013:163, 39 punktas).

35 — Teisingumo Teismo statuto 24 straipsnio pirmos pastraipos pirmas sakinys, siejamas su 53 straipsnio pirma pastraipa.

36 — Sprendimai *Chalkor / Komisija* (C-386/10 P, EU:C:2011:815, 64 ir 66 punktai), *Schindler Holding ir kt. / Komisija* (C-501/11 P, EU:C:2013:522, 46 punktas) ir *Siemens / Komisija* (C-239/11 P, C-489/11 P ir C-498/11 P, EU:C:2013:866, 321 punktas); be to, žr. mano išvadą byloje *Schindler Holding ir kt. / Komisija* (C-501/11 P, EU:C:2013:248, 47 punktas) ir mano išvadą byloje *Nexans ir Nexans France / Komisija* (C-37/13 P, EU:C:2014:223, 87 punktas).

37 — Šiuo klausimu žr. Sprendimą *Siemens / Komisija* (C-239/11 P, C-489/11 P ir C-498/11 P, EU:C:2013:866, 322 punktas).

38 — Sprendimai *Schindler Holding ir kt. / Komisija* (C-501/11 P, EU:C:2013:522, 46 punktas) ir *Viega / Komisija* (C-276/11 P, EU:C:2013:163, 41 ir 42 punktai).

39 — Sprendimai *Chalkor / Komisija* (C-386/10 P, EU:C:2011:815, 66 punktas), *Kone ir kt. / Komisija* (C-510/11 P, EU:C:2013:696, 32 punktas) ir *Telefónica ir Telefónica de España / Komisija* (C-295/12 P, EU:C:2014:2062, 55 punktas).

40 — Šiuo klausimu žr. mano išvadą byloje *Schindler Holding ir kt. / Komisija* (C-501/11 P, EU:C:2013:248, 51 punktas) ir mano išvadą byloje *Nexans ir Nexans France / Komisija* (C-37/13 P, EU:C:2014:223, 87 ir 88 punktai).

59. Nagrinėjamu atveju apeliantės nenurodė ypatingų aplinkybių, iš kurių išimties tvarka galėtų būti daroma išvada apie Bendrojo Teismo pareigą savo iniciatyva imtis tyrimo priemonių. Net ir man aiškiai to užklausus, jos negalėjo jų įvardyti.

60. Todėl apeliacinio skundo pirmojo pagrindo penkta dalis irgi nepagrįsta, taigi visas šis apeliacinio skundo pagrindas atmestinas.

B – *Antrasis apeliacinio skundo pagrindas: faktų iškraipymas*

61. Antrajame apeliacinio skundo pagrinde *Dole* tvirtina, kad Bendrasis Teismas iškraipė nemažai faktų, kurie yra reikšmingi norint teisingai įvertinti pažeidimą, atsižvelgiant į jo teisinį ir ekonominį kontekstą. Šis apeliacinio skundo pagrindas pateiktas dėl skundžiamo sprendimo 152, 182, 184 ir 232 punktų.

62. Konkrečiai kalbant, šis pagrindas iš esmės susijęs su trimis klausimais: pirma, ar Bendrasis Teismas referencines kainas [41] klaidingai prilygino pasiūlytoms kainoms [42]; antra, ar Bendrasis Teismas klaidingai manė, kad *Dole* naudojo referencines kainas geltoniems bananams; ir, trečia, ar referencinės geltonų ir žalių bananų kainos visame sektoriuje buvo susijusios taip glaudžiai, kad jas buvo galima laikyti lygiavertėmis.

63. Pirmiausia reikia atkreipti dėmesį į tai, kad faktų arba įrodymų iškraipymo prielaida susieta su griežtomis sąlygomis. Toks iškraipymas konstatuotinas tik tuomet, kai, nesant naujų įrodymų, esamų įrodymų vertinimas akivaizdžiai klaidingas [43].

64. Tarp *Dole* pateiktų argumentų nėra nieko, kas galėtų leisti teigti apie *akivaizdžiai klaidingą* faktų arba įrodymų vertinimą.

65. Pirma, kiek tai susiję su nurodytu referencinių kainų prilyginimu pasiūlytoms kainoms skundžiamo sprendimo 152, 182, 184 ir 232 punktuose, pažymėtina, kad toli gražu ne visose tose sprendimo vietose tokie terminai apskritai vartojami. Vieninteliame 182 punkte pasirodo terminas „referencinė kaina“, o 152 punkte paprasčiausiai kalbama apie „geltonąją pasiūlą“ [44], 184 punkte – apie „geltonąją kainą“ [45], o 232 punkte – vėl apie „geltonąją kainą“ ir „žaliąją kainą“. Nė vienoje iš minėtų skundžiamo sprendimo vietų Bendrasis Teismas neprilygina referencinių kainų pasiūlytoms kainoms, taip pat referencinės kainos neprilyginamos faktiškai sumokėtoms kainoms. Toks *Dole* kaltinimas yra nepagrįstas.

66. Antra, dėl klausimo, kad *Dole* referencines kainas tariamai naudojo geltoniems bananams, pažymėtina, jog Bendrasis Teismas apskritai tik vienintelėje skundžiamo sprendimo vietoje, būtent 182 punkte, vartoja „geltonosios referencinės kainos“ sąvoką, siedamas ją su *Dole*. Tai turėtų būti labiau redakcinio pobūdžio neapsižiūrėjimas nei akivaizdžiai klaidingas faktų įvertinimas. Bet kuriuo atveju iš *Dole* argumentų neaišku, kiek būtent šis galimas 182 punkto formulavimo netikslumas galėjo

41 — Proceso kalba (anglų): „quotation prices“; pasitarimų kalba (prancūzų): „prix de référence“.

42 — Proceso kalba: „price quotes“; pasitarimų kalba: „offres de prix“. Skundžiamo sprendimo vertime į vokiečių kalbą terminas „price quotes“ verčiamas iš dalies kaip „angebotene Preise“, iš dalies – kaip „Preisnotierungen“; atrodo, kad nagrinėjame kontekste pastarasis terminas yra netipiškas.

43 — Sprendimai *PKK ir KNK / Taryba* (C-229/05 P, EU:C:2007:32, 37 punktas), *Sniace / Komisija* (C-260/05 P, EU:C:2007:700, 37 punktas) ir *Lafarge / Komisija* (C-413/08 P, EU:C:2010:346, 17 punktas).

44 — Proceso kalba: „a yellow quote“, pasitarimų kalba: „une offre jaune“.

45 — Proceso kalba: „a yellow price“, pasitarimų kalba: „un prix jaune“.

turėti įtakos Bendrojo Teismo atliktam faktinių aplinkybių vertinimui pagal konkurencijos teisės aktus ir galiausiai skundžiamo sprendimo rezoliucinei daliai. Tačiau nesant šiuo klausimu konkrečių pagrindų, net jei būtų norima manyti, kad buvo iškraipyti faktai, nėra pagrindo panaikinti skundžiamą sprendimą [46].

67. Trečia, kiek tai susiję su žaliųjų ir geltonųjų referencinių kainų lygiavertiškumo visame sektoriuje problematika, pažymėtina, kad *Dole* pareikštas kaltinimas dėl faktų iškraipymo susijęs su skundžiamo sprendimo 232 punktu. Įdomu, kad toje skundžiamo sprendimo vietoje įmonės *Dole* nurodyta sąvoka „referencinės kainos“ [47] apskritai nevartojama. Teisinga tik tai, kad ten Bendrasis Teismas remiasi glaudžiu „žaliųjų kainų“ ir „geltonųjų kainų“ tarpusavio ryšiu. *Dole* nepateikė jokių įrodymų, kurie patvirtintų, kad ši išvada galėtų būti klaidinga (ką kalbėti apie tai, kad ji galėtų būti *akivaizdžiai klaidinga*). Priešingai, būtent Bendrojo Teismo padaryta išvada peršasi atsižvelgus į prieš tai einančiuose skundžiamo sprendimo 220–231 punktuose bylą pirmąja instancija nagrinėjusio teismo teisėjų įvertintus įrodymus – į 2003 m. sausio 2 d. *Atlanta* darbuotojo elektroninio pašto žinutę. Ten aiškiai aprašyti *Chiquita* ir *Dole* taikytų kainų tarpusavio ryšiai, net jei viena iš tų įmonių remiasi „geltonąja kaina“, o kita – „žaliąja“. Taigi apskritai kaltinimas dėl faktų iškraipymo skundžiamo sprendimo 232 punkte neturi tvirto pagrindo.

68. Kalbant visiškai bendrai, man atrodo, kad šiame apeliacinio skundo antrajame pagrinde *Dole* pateikia įvairių klaidinančių semantinių smulkmeniškumų, kuriais iš tiesų siekiama ne ko kito, o prisidengiant kaltinimu tariamai iškraipius faktus, priversti Teisingumo Teismą paprasčiausiai iš naujo įvertinti faktines bylos aplinkybes [48]. Tačiau Bendrojo Teismo atliktą rinkos sąlygų ir konkurencinės situacijos vertinimą pakeisti savu vertinimu nėra Teisingumo Teismo, kaip apeliacinės instancijos, funkcija [49].

69. Be to, apeliančių pateiktus kaltinimus silpnina tai, kad jais atskiros sprendimo vietos ištraukiamos iš konteksto. Jeigu nurodyti skundžiamo sprendimo punktai vertinami ne izoliuotai, o atsižvelgiant į likusius sprendimo motyvus, galima nesunkiai matyti, kad Bendrasis Teismas teisingai apibrėžė Šiaurės Europos bananų rinkos veikimo būdą, įskaitant šios rinkos ypatumus [50]. Be to, Bendrasis Teismas aiškiai atsižvelgė į įmonės *Dole* nuolat kartotą argumentą dėl trūkstamos konkurencijos mažmeninės prekybos lygmeniu tarp jos pačios bananų ir įmonės *Chiquita* bananų [51]; tai, kad šis argumentas Bendrojo Teismo galiausiai neįtikino, apskritai paėmus, negali pagrįsti kaltinimo iškraipius faktus arba įrodymus.

70. Taigi, atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, antrasis apeliacinio skundo pagrindas yra atmestinas.

C – Trečiasis apeliacinio skundo pagrindas: Bendrojo Teismo atlikto „įrodymų vertinimo netinkamumas“

71. Trečiajame apeliacinio skundo pagrinde, kurį sudaro ne mažiau nei penkios dalys, *Dole* reiškia kaltinimą dėl „netinkamai Bendrojo Teismo atlikto įrodymų vertinimo“. Jeigu tikėti tuo, ką teigia *Dole*, šis trečiasis apeliacinio skundo pagrindas turėtų būti pripažintas akivaizdžiai nepriimtinu, nes kompetenciją vertinti faktines aplinkybes ir įrodymus turi tik Bendrasis Teismas, o Teisingumo

46 — Sprendimai *P & O European Ferries (Vizcaya) ir Diputación Foral de Vizcaya / Komisija* (C-442/03 P ir C-471/03 P, EU:C:2006:356, 67–69 punktai), *Sison / Taryba* (C-266/05 P, EU:C:2007:75, 70–72 punktai) ir *Inuit Tapiriit Kanatami ir kt. / Parlamentas ir Taryba* (C-583/11 P, EU:C:2013:625, 112 punktas).

47 — Proceso kalba: „quotation prices“.

48 — Sprendimai *Lafarge / Komisija* (C-413/08 P, EU:C:2010:346, 23 punktas), *Ziegler / Komisija* (C-439/11 P, EU:C:2013:513, 75 ir 76 punktai) ir *FLSmidth / Komisija* (C-238/12 P, EU:C:2014:284, 31 punktas).

49 — Sprendimas *British Airways / Komisija* (C-95/04 P, EU:C:2007:166, 137 punktas).

50 — Žr. visų pirma skundžiamo sprendimo 226–228 punktus.

51 — Dar kartą žr. skundžiamo sprendimo 128–132 punktus.

Teismas, kaip apeliacinės instancijos teismas, tam neturi kompetencijos (išskyrus galimą kaltinimą iškraipymu)[52]. Tačiau geriau pažiūrėjus matyti, kad už kaltinimo tariamai „netinkamai įvertinus įrodymus“ iš esmės slepiasi įvairūs kaltinimai, susiję su skundžiamo sprendimo motyvavimu, teisiniais reikalavimais ginčijamo sprendimo motyvavimui ir faktinių aplinkybių teisiniu kvalifikavimu.

1. Dėl rinkos struktūros ir dalyvaujančių įmonių padėties rinkoje – geltonų ir žalių bananų svarba apskaičiuojant rinkos dalis (apeliacinio skundo trečiojo pagrindo pirma dalis)

72. Apeliacinio skundo trečiajame pagrinde *Dole* pirmiausia kritikuoja tai, kad Bendrasis Teismas, nepateikęs tinkamų motyvų, patvirtino *Dole*, *Chiquita* ir *Del Monte / Weichert* bendros rinkos dalies apskaičiavimus, kuriais ginčijamame sprendime aprašydama atitinkamos rinkos struktūrą rėmėsi Komisija.

73. Šis kaltinimas visų pirma skirtas skundžiamo sprendimo 353 punktui, kuriame Bendrasis Teismas pritaria Komisijos išvadai, kad *Dole*, *Chiquita* ir *Weichert* priklausė didelė <...> rinkos <...> dalis“. Ši išvada padaryta dėl to, kad Komisija ginčijamame sprendime nustatė, jog *Dole*, *Chiquita* ir *Weichert* bendra rinkos dalis yra 45–50 %, jeigu remiamasi bananų sandorių Šiaurės Europoje 2002 m. verte[53], arba 40–45 %, jeigu atsižvelgiama į „tikrąjį šviežių bananų suvartojimą Šiaurės Europoje“ tuo pačiu laikotarpiu[54].

74. *Dole* į tai atsikerta, kad šiuose vertinimuose nustatyta pernelyg didelė bendra dalyvaujančių įmonių rinkos dalis. Skaičiai išpūsti dėl to, kad Komisija žalius ir geltonus bananus skaičiavo kartu, neatsižvelgusi į tai, kad į Šiaurės Europą importuojami tik žali bananai ir kad prieš tai, kai šie žali bananai sunokinami ir kaip geltoni perduodami mažmeninei prekybai, kai kuriuos iš jų importuotojai iš pradžių parduoda vieni kitiems. *Dole* teigimu, dėl to, apskaičiuojant rinkos dalis, į dalį Šiaurės Europos rinkoje parduotų bananų buvo atsižvelgta du kartus.

75. Apeliančių nuomone, Bendrasis Teismas nepakankamai detaliai išnagrinėjo šį *Dole* kaltinimą, dėl to skundžiamas sprendimas šiuo klausimu nepakankamai motyvuotas.

76. Toks kaltinimas kelia nuostabą, nes Bendrasis Teismas skundžiamo sprendimo 351–354 punktuose aiškiai išsako savo poziciją dėl minėto *Dole* kaltinimo ir jį atmeta iš esmės motyvuodamas tuo, kad *Dole* argumentai „grindžiami klaidinga prielaida, būtent geltonų ir žalių bananų atskyrimu“[55].

77. Taigi, kadangi Bendrasis Teismas vis dėlto pateikė motyvus (nors ir trumpus), kyla įtarimas, kad *Dole* nesutinka su minėtos sprendimo dalies *turiniu*. Tačiau tokia kritika dėl turinio yra netinkama, siekiant ginčyti formalų skundžiamo sprendimo teisėtumą remiantis pareiga motyvuoti. Dėl turinio *Dole* gali laikytis kitokios nuomonės nei Bendrasis Teismas. Tačiau vien dėl to negali būti pripažinta, kad skundžiamas sprendimas nepakankamai motyvuotas[56].

78. Nepaisant to, įmonės *Dole* pareikštame su motyvavimu susijusiame kaltinime taip pat keliamas klausimas, ar iš Bendrojo Teismo formaliai galima reikalauti *išsamiau motyvuoti* skundžiamą sprendimą, kiek tai susiję su *Dole* kritika dėl bendros dalyvaujančių įmonių rinkos dalies apskaičiavimo.

52 — Nutartis *San Marco / Komisija* (C-19/95 P, EU:C:1996:331, 39 ir 40 punktai) ir sprendimai *Komisija / Schneider Electric* (C-440/07 P, EU:C:2009:459, 103 punktas) ir *Telefónica ir Telefónica de España / Komisija* (C-295/12 P, EU:C:2014:2062, 84 punktas); taip pat Sprendimas *MasterCard ir kt. / Komisija* (C-382/12 P, EU:C:2014:2201, 60 punktas).

53 — Ginčijamo sprendimo 26 ir 27 konstatuojamosios dalys ir skundžiamo sprendimo 345 punktas.

54 — Ginčijamo sprendimo 31 konstatuojamoji dalis ir skundžiamo sprendimo 350 punktas.

55 — Skundžiamo sprendimo 352 punkto pirmasis sakinys.

56 — Sprendimai *Wunenburger / Komisija* (C-362/05 P, EU:C:2007:322, 80 punktas) ir *Gogos / Komisija* (C-583/08 P, EU:C:2010:287, 35 punktas).

79. Pareiga tinkamai motyvuoti pirmąja instancija priimamus sprendimus įtvirtinta Teisingumo Teismo statuto 36 straipsnyje, siejamame su 53 straipsnio pirma pastraipa. Vadovaujantis nusistovėjusia teismo praktika, sprendime turi būti pateikiami aiškūs ir nedviprasmiški Bendrojo Teismo motyvai, kad suinteresuotieji asmenys galėtų suvokti priimto akto pagrindimą, o Teisingumo Teismas – vykdyti jam pavestą teisminę priežiūrą [57].

80. Motyvavimas gali būti nepakankamas ir dėl to, kad Bendrasis Teismas savo sprendime nenagrinėjo vieno iš proceso dalyvių pateikto reikalavimo [58], ieškinio pagrindo [59] ar argumentų [60].

81. Tačiau reikia atkreipti dėmesį į tai, kad Bendrasis Teismas neprivalo savo svarstymuose išsamiai aptarti visų bylos šalių pateiktų argumentų, visų pirma tuomet, kai jie buvo nepakankamai aiškūs ir tikslūs [61]. Bendrojo Teismo motyvai gali būti implicitiniai, jeigu jie leidžia suinteresuotiesiems asmenims sužinoti priežastis, dėl kurių Bendrasis Teismas atmetė jų argumentus, o Teisingumo Teismui suteikia pakankamai informacijos, kad šis galėtų vykdyti jam pavestą kontrolę [62]. Galiausiai lemiama yra tai, ar Bendrasis Teismas savo motyvuose išnagrinėjo visus nurodytus teisės pažeidimus ir tinkamai aptarė proceso dalyvių pateiktų *argumentų pagrindinius aspektus* [63].

82. Nagrinėjamu atveju vargiai galima teigti, kad *Dole* kritika dėl skaičių, kuriais rėmėsi Komisija, vertindama bendrą dalyvaujančių įmonių rinkos dalį, buvo *pagrindinis* jų argumentų pirmojoje instancijoje *aspektas*. Priešingai, ši kritika buvo tik trumpai paminėta įmonės *Dole* Bendrajame Teisme pateiktuose rašytiniuose svarstymuose. Pavyzdžiui, ieškinyje šiam klausimui *Dole* skyrė vienintelį punktą [64], dublike – netgi nė pusės sakinio [65]. Kalbant apie turinį, *Dole* tik nurodė, kad rinkos dalis, kuria rėmėsi Komisija, yra „gerokai perdėta“, o nepriklausoma vartotojų apklausa parodė, kad įmonėms *Chiquita*, *Dole* ir *Del Monte / Weichert* Vokietijoje priklausanti bendra rinkos dalis yra mažesnė nei 25 %.

83. Dabar, apeliaciniame procese, pagrindiniu tapęs *Dole* kaltinimas, kad Komisija negalėjo žalių ir geltonų bananų skaičiuoti kartu, pirmojoje instancijoje vykusiame procese apskritai buvo pateiktas tik išnašoje [66]. Pirmojoje instancijoje raštu pateiktuose *Dole* argumentuose niekur nekalbama apie dvigubą bananų skaičiavimą dėl galimo pardavimų tarp importuotojų įtraukimo.

84. Teisingumo Teismui pateikus aiškų klausimą, *Dole* privalėjo pripažinti, kad abu šie aspektai – pirma, žalių ir geltonų bananų skaičiavimas kartu, antra, dvigubas bananų, kuriuos importuotojai pardavė vieni kitiems, skaičiavimas – Bendrajame Teisme išsamiau nenagrinėti ir per žodinį bylos nagrinėjimą.

57 — Sprendimas *Taryba / De Nil ir Impens* (C-259/96 P, EU:C:1998:224, 32 ir 33 punktai), *France Télécom / Komisija* (C-202/07 P, EU:C:2009:214, 29 punktas) ir *Mindo / Komisija* (C-652/11 P, EU:C:2013:229, 29 punktas).

58 — Sprendimas *Evropaïki Dynamiki / Komisija* (C-200/10 P, EU:C:2011:281, 33 punktas).

59 — Sprendimai *Vidrányi / Komisija* (C-283/90 P, EU:C:1991:361, 29 punktas), *Komisija / Greencore* (C-123/03 P, EU:C:2004:783, 40 ir 41 punktai) ir *Gogos / Komisija* (C-583/08 P, EU:C:2010:287, 29 punktas).

60 — Sprendimai *Ferriere Nord / Komisija* (C-219/95 P, EU:C:1997:375), *Dansk Rørindustri ir kt. / Komisija* (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P ir C-213/02 P, EU:C:2005:408, 244 punktas) ir *France Télécom / Komisija* (C-202/07 P, EU:C:2009:214, 41 punktas), atitinkamai siejami su argumentais dėl baudų sumažinimo.

61 — Sprendimai *Connolly / Komisija* (C-274/99 P, EU:C:2001:127, 121 punktas) ir *FIAMM ir kt. / Taryba ir Komisija* (C-120/06 P ir C-121/06 P, EU:C:2008:476, 91 punktas).

62 — Sprendimai *Ziegler / Komisija* (C-439/11 P, EU:C:2013:513, 82 punktas), *Gascogne Sack Deutschland / Komisija* (C-40/12 P, EU:C:2013:768, 35 punktas) ir *MasterCard ir kt. / Komisija* (C-382/12 P, EU:C:2014:2201, 189 punktas).

63 — Sprendimai *Komninou ir kt. / Komisija* (C-167/06 P, EU:C:2007:633, 22 punktas) ir *Mindo / Komisija* (C-652/11 P, EU:C:2013:229, 41 punktas).

64 — Ieškinio pirmojoje instancijoje 118 punktas.

65 — Dubliko pirmojoje instancijoje 40 punkte tik skliaustuose pateiktoje informacijoje užsiminta apie „perdėtus Komisijos skaičius“.

66 — Ieškinio pirmojoje instancijoje 86 išnaša; šis kaltinimas pakartotas dubliko pirmojoje instancijoje 44 išnašoje.

85. Šiomis aplinkybėmis Bendrajam Teismui negali būti priekaištaujama, kad skundžiamame sprendime jis atsisakė išsamiau nagrinėti abu šiuos aspektus. Taigi šiuo atveju negali būti net kalbos apie pareigos motyvuoti pažeidimą bet kokiu įmanomu požiūriu.

Papildomi komentarai dėl esminės kritikos, susijusios su skaitine rinkos dalių verte

86. Tik dėl išsamumo pridursiu, kad *Dole* argumentai, pateikti šioje apeliacinio skundo trečiojo pagrindo pirmoje dalyje, taip pat nėra tinkamas esminės kritikos dėl Bendrojo Teismo svarstymų apie bendrą dalyvaujančių įmonių rinkos dalį pagrindas.

87. Kadangi faktų ir įrodymų vertinimas priklauso išimtinei Bendrojo Teismo kompetencijai, Teisingumo Teismo kompetencijai apeliaciniame procese juo labiau nepriklauso keisti Bendrojo Teismo atlikto rinkos sąlygų ir konkurencinės situacijos vertinimo savuoju [67].

88. Teisingumo Teismas apeliaciniame procese turi patikrinti teisinį Bendrojo Teismo atliktą faktų kvalifikavimą ir pripažinti galimą faktų ir įrodymų iškraipymą [68]. Tačiau *Dole* Teisingumo Teisme nepateikė nei vieno, nei kito kaltinimo dėl dabar nagrinėjamo bendros dalyvaujančių įmonių rinkos dalies apskaičiavimo [69].

89. Neatsižvelgiant į tai, *Dole* svarstymai dėl tariamų netikslumų apskaičiuojant bendrą dalyvaujančių įmonių rinkos dalį yra pernelyg bendri ir neapibrėžti, kad galėtų būti protingai vertinami [70]. Visų pirma *Dole* nepateikia jokios nuorodos apie tai, kokios apimties buvo jos minėti bananų pardavimai tarp importuotojų. Ar tai buvo paplitusi praktika, ar tik nereikšmingas reiškinys? [71] Galiausiai, kadangi *Dole* šiuo klausimu nepateikė pagrįstų argumentų [72], negali būti vertinama, ar galimas pardavimų tarp importuotojų įtraukimas apskritai galėjo turėti didesnę įtaką rinkos dalims, kurios buvo įvertintos ginčijamame sprendime ir kuriomis savo ruožtu rėmėsi Bendrasis Teismas.

90. Taigi atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, apeliacinio skundo trečiojo pagrindo pirma dalis yra atmestina.

2. Dėl pasikeitimo informacija tarp kartelio dalyvių aprašymo (apeliacinio skundo trečiojo pagrindo antra, trečia ir ketvirta dalys)

91. Apeliacinio skundo trečiojo pagrindo antroje, trečioje ir ketvirtoje dalyse *Dole* nurodo nemažai Bendrojo Teismo padarytų teisės klaidų, kurios visos susijusios su nagrinėjamo pasikeitimo informacija tarp dalyvaujančių įmonių aprašymu.

67 — Sprendimas *British Airways / Komisija* (C-95/04 P, EU:C:2007:166, 137 punktas).

68 — Sprendimai *Komisija / Brazzelli Lualdi ir kt.* (C-136/92 P, EU:C:1994:211, 49 punktas), *Komisija / Schneider Electric* (C-440/07 P, EU:C:2009:459, 191 punktas), *Taryba / Zhejiang Xinan Chemical Industrial Group* (C-337/09 P, EU:C:2012:471, 55 punktas) ir *Ziegler / Komisija* (C-439/11 P, EU:C:2013:513, 74 punktas).

69 — Apeliacinio skundo antrajame pagrinde nurodyto kaltinimo faktų iškraipymu *Dole negrindė* tariamai klaidingai apskaičiuotomis rinkos dalimis.

70 — Sprendimai *Lindorfer / Taryba* (C-227/04 P, EU:C:2007:490, 83 punktas), *Schindler Holding ir kt. / Komisija* (C-501/11 P, EU:C:2013:522, 45 punktas) ir *MasterCard ir kt. / Komisija* (C-382/12 P, EU:C:2014:2201, 151 punktas).

71 — Remiantis Komisijos paaiškinimais per žodinį bylos nagrinėjimą Teisingumo Teisme, kuriems *Dole* nepriešTaravo, bananų pardavimai tarp importuotojų nebuvo nereikšmingi. Tokią išvadą leidžia daryti ir neginčytos Komisijos išvados ginčijamo sprendimo 451–453 konstatuojamosiose dalyse, nors jos ir susijusios su kitu kontekstu.

72 — Teismo procese buvo galima tikėtis konkrečios informacijos bent jau dėl galimų pačios *Dole* pardavimų kitiems importuotojams arba jos pačios pirkimų iš kitų importuotojų, nes *Dole* turi visą reikiamą informaciją apie savo pačios bananų sandorius.

a) Dėl ginčijamo sprendimo motyvų reikalavimų (apeliacinio skundo trečiojo pagrindo antra ir trečia dalys)

92. Pirmiausia *Dole* priekaištauja Bendrajam Teismui, kad šis kėlė per mažus ginčijamo sprendimo motyvų reikalavimus. *Dole* nuomone, Bendrasis Teismas privalėjo pareikalauti, kad Komisija tiksliau aprašytų temas, kuriomis dalyvaujančios įmonės, turėdamos antikonkurencinį tikslą, keitėsi tarpusavyje informacija (apeliacinio skundo trečiojo pagrindo antra dalis), ir konkrečiai nurodytų, su kokiais kainas formuojančiais veiksniais susijęs konstatuotas pažeidimas, turintis antikonkurencinį tikslą (apeliacinio skundo trečiojo pagrindo trečia dalis). Abu šie aspektai daug kur persidengia. Todėl jie turėtų būti analizuojami kartu.

93. Teisiniai Komisijos sprendimų kartelių teisės srityje motyvų reikalavimai išplaukia iš EB 253 straipsnio (dabar – SESV 296 straipsnio 2 dalis). Remiantis nusistovėjusia teismo praktika, sprendimo motyvuose Komisijos argumentai turi būti išdėstyti taip aiškiai ir nedviprasmiškai, kad suinteresuotieji asmenys galėtų žinoti, dėl kokių priežasčių priimta tokia priemonė, o kompetentingas teismas – atlikti jam pavestą kontrolės funkciją [73].

94. Tačiau nurodant motyvus nereikalaujama tiksliai nurodyti visų faktiškai ir teisiškai svarbių aspektų, nes tai, ar teisės akto motyvavimas tenkina EB 253 straipsnio reikalavimus, turi būti vertinama atsižvelgiant ne tik į jo tekstą, bet ir į jo kontekstą bei atitinkamą sritį reglamentuojančių teisės normų visumą [74].

95. Bendrasis Teismas išsamiai citavo ginčijamo sprendimo konstatuojamąsias dalis ir, be kita ko, pažymėjo, kad keitimasis informacija tarp dalyvaujančių įmonių nagrinėjamu atveju buvo susijęs su atsargomis sandėliuose, perteklinėmis importo atsargomis uostuose, planuojamos rinkos paklausos vertinimu ir rinkos tendencijomis, pavyzdžiui, dėl „specialių akcijų“, be to, su rinkos kainų bendro padidėjimo, sumažėjimo arba pastovumo tikimybe [75].

96. Mano nuomone, iš šio išvardijimo tampa pakankamai aišku, kad įmonei *Dole* negalėjo būti neaišku, koks yra tikslus pažeidimo, kuriuo ji kaltinama, dalykas. Juo labiau kad minėtos detalės apie keitimąsi informacija tarp dalyvaujančių įmonių išdėstytos, be kita ko, pačios *Dole* per administracinį procesą pateiktuose paaiškinimuose [76].

97. Be to, Bendrasis Teismas teisingai pažymėjo, kad pagal EB 253 straipsnį Komisija neturi pareigos „pateikti baigtinio veiksnių, kurie nagrinėjamame sektoriuje *a priori* turi būti laikomi neteisėtais, sąrašo“ [77]. Kitaip, nei, atrodo, mano *Dole*, Komisija pagal Reglamento Nr. 1/2003 [78] 7 straipsnį ir 23 straipsnio 2 dalies a punktą priimtame sprendime kartelio dalyviams neturi teikti kokių nors patarimų dėl jų elgesio rinkoje ateityje. Priešingai, dalyvaujančios įmonės, kaip ir visi kiti rinkos dalyviai, būdami visiškai atsakingi patys, privalo užtikrinti, kad savo elgesiu rinkoje nepažeistų vidaus rinkoje galiojančių konkurencijos taisyklių.

98. Taigi Bendrasis Teismas visiškai pagrįstai atmetė įmonės *Dole* pateiktą kaltinimą dėl nepakankamo ginčijamo sprendimo motyvavimo [79].

73 — Sprendimai *Bertelsmann ir Sony Corporation of America / Impala* (C-413/06 P, EU:C:2008:392, 166 punktas), *Elf Aquitaine / Komisija* (C-521/09 P, EU:C:2011:620, 147 punktas) ir *Ziegler / Komisija* (C-439/11 P, EU:C:2013:513, 115 punktas).

74 — Sprendimai *Bertelsmann ir Sony Corporation of America / Impala* (C-413/06 P, EU:C:2008:392, 166 punktas), *Elf Aquitaine / Komisija* (C-521/09 P, EU:C:2011:620, 150 punktas) ir *Ziegler / Komisija* (C-439/11 P, EU:C:2013:513, 116 punktas).

75 — Skundžiamo sprendimo 262 ir 263 punktai.

76 — Skundžiamo sprendimo 264 punktas, siejamas su jo 262 ir 263 punktais.

77 — Skundžiamo sprendimo 261 punktas.

78 — 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo (OL L 1, 2003, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 2 t., p. 205).

79 — Skundžiamo sprendimo 267 punktas.

b) Dėl *Dole* argumento, kad keičiantis informacija dalyvavę darbuotojai patys nebuvo atsakingi už referencinių kainų nustatymą (apeliacinio skundo trečiojo pagrindo ketvirta dalis)

99. Toliau *Dole* priekaištauja [80], kad Bendrasis Teismas neatsakė į jos argumentą, jog atitinkami *Chiquita* ir *Dole* darbuotojai negalėjo dalyvauti keičiantis patikima informacija, nes jie įmonėse neturi teisės nustatyti referencinių kainų. Pateikdama šį kaltinimą *Dole* tvirtina, kad skundžiamas sprendimas nepakankamai motyvuotas [81].

100. Tačiau, kaip teisingai pažymi Komisija, šis kaltinimas pagrįstas klaidingu skundžiamo sprendimo aiškinimu. Iš tiesų to sprendimo 577–582 punktai aiškiai skirti minėtam *Dole* argumentui. Dėl turinio *Dole* gali laikytis kitokios nuomonės nei Bendrasis Teismas. Tačiau vien dėl to negali būti pripažinta, kad skundžiamas sprendimas nepakankamai motyvuotas [82].

101. *Dole* argumentai taip pat nepagrįsti iš esmės. Nes net jei įmonės darbuotojas asmeniškai nenustato tos įmonės referencinių kainų, vis dėlto jis gali turėti su tomis kainomis susijusios vidinės informacijos, keistis ja su kontaktiniais kitų įmonių asmenimis ir taip prisidėti prie konkurencinėmis sąlygomis įprastai egzistuojančio netikrumo dėl to, kaip viskas vyks rinkoje, mažinimo. Kalbant visiškai bendrai, yra taip, kad esant išorės santykiams prie konkurencijos pažeidimų darymo gali prisidėti ir tie darbuotojai, kurie įmonėje neturi įgaliojimų priimti sprendimų dėl verslo politikos ir kainų [83].

102. Taigi apeliacinio skundo trečiojo pagrindo antra, trečia ir ketvirta dalys yra nepagrįstos.

3. Dėl tikslingo konkurencijos ribojimo sąvokos (apeliacinio skundo trečiojo pagrindo penkta dalis)

103. Galiausiai apeliacinio skundo trečiojo pagrindo paskutinėje – penktoje – dalyje *Dole* tvirtina, kad Bendrasis Teismas teisiškai klaidingai kvalifikavo faktines aplinkybes ir pažeidė įrodinėjimo naštą reglamentuojančias taisykles, kai laikėsi nuomonės, kad dalyvaujančių įmonių darbuotojų pokalbiai reiškia tikslingą konkurencijos ribojimą. *Dole* nuomone, keitimasis informacija nagrinėjamu atveju negali pašalinti netikrumo dėl planuojamo atitinkamų įmonių elgesio, susijusio su jų kainų politika.

104. Iš pirmo žvilgsnio būtų galima padaryti išvadą, kad šiais argumentais *Dole* neleistinu būdu siekia paskatinti Teisingumo Teismą, veikiantį kaip apeliacinė instancija, pakeisti Bendrojo Teismo atliktą faktinių aplinkybių ir įrodymų vertinimą savuoju. Tačiau iš tiesų čia Teisingumo Teismo prašoma patikrinti, ar Bendrasis Teismas, vertindamas faktines aplinkybes ir įrodymus, taikė teisingus teisinius kriterijus. Tai yra teisės klausimas, kurį Teisingumo Teismas, kaip apeliacinė instancija, gali persvarstyti [84] ir kuriam tenka ypatinga reikšmė atsižvelgiant į neseniai priimtą Sprendimą *CB / Komisija* [85].

105. Iš karto pasakysiu, kad Bendrasis Teismas labai atidžiai išnagrinėjo situaciją rinkoje ir su ja susijusius argumentus ir labai nuosekliai motyvavo, kodėl dalyvaujančių įmonių keitimasis informacija savaime turi būti laikomas kenksmingu geram įprastos konkurencijos veikimui. Tuo nagrinėjamas atvejis iš esmės skiriasi nuo minėtosios bylos *CB / Komisija*.

80 — Kadangi šis kaltinimas svarbus ir apeliacinio skundo trečiojo pagrindo penktoje dalyje, į jį atsakau jau dabar, pateikdama tolesnius svarstymus.

81 — Šiuo klausimu žr. sprendimus *Komninou ir kt. / Komisija* (C-167/06 P, EU:C:2007:633, 22 punktas), *Gogos / Komisija* (C-583/08 P, EU:C:2010:287, 29 punktas) ir *Mindo / Komisija* (C-652/11 P, EU:C:2013:229, 41 punktas).

82 — Sprendimai *Wunenburger / Komisija* (C-362/05 P, EU:C:2007:322, 80 punktas) ir *Gogos / Komisija* (C-583/08 P, EU:C:2010:287, 35 punktas).

83 — Šiuo klausimu žr. sprendimus *Musique diffusion française ir kt. / Komisija* (100/80–103/80, EU:C:1983:158, 97 punktas) ir *Slovenská sporiteľňa* (C-68/12, EU:C:2013:71, 25 punktas), taip pat mano išvadą byloje *Schindler Holding ir kt. / Komisija* (C-501/11 P, EU:C:2013:248, 128–131 punktai).

84 — Sprendimai *Aalborg Portland ir kt. / Komisija* (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ir C-219/00 P, EU:C:2004:6, 125 punktas), *Bertelsmann ir Sony Corporation of America / Impala* (C-413/06 P, EU:C:2008:392, 117 punktas) ir *Komisija / Stichting Administratiekantoor Portielje* (C-440/11 P, EU:C:2013:514, 59 punktas).

85 — C-67/13 P, EU:C:2014:2204.

a) Taikytini teisiniai kriterijai

106. EB 81 straipsnio (dabar – SESV 101 straipsnis) taikymo srityje įmonių veiksmų antikonkurencingumą gali lemti ne tik jų pasekmės, bet ir tikslas. Tai vienodai taikoma susitarimams, sprendimams ir suderintiems veiksmams [86].

107. Ne kiekvienu pasikeitimu informacija tarp konkurentų būtinai siekiama trukdyti, riboti arba iškraipyti konkurenciją vidaus rinkoje, kaip tai suprantama pagal EB 81 straipsnio 1 dalį [87].

108. Ar toks keitimasis informacija savaime gali reikšti pakankamą kenkimą konkurencijai, kad galėtų būti laikomas tikslingu konkurencijos ribojimu, kaip tai suprantama pagal EB 81 straipsnio 1 dalį, reikia vertinti atsižvelgiant į jo dalyką, juo siekiamus tikslus ir ekonominį bei teisinį kontekstą, kuriam esant šis keitimasis vyksta [88]. Vertinant kontekstą, reikia atsižvelgti ir į atitinkamų prekių bei paslaugų pobūdį, realias atitinkamoje rinkoje ar rinkose esančias sąlygas bei šios rinkos ar rinkų struktūrą [89]. Dalyvių ketinimai taip pat gali būti vertinami, nors jie ir nėra būtinas elementas [90].

109. Jei taikant minėtuosius kriterijus paaiškėja, kad konkurentų keitimasis informacija savaime gali būti laikomas kenksmingu geram įprastos konkurencijos veikimui – kitaip tariant, kad jis *per se* gali reikšti pakankamą kenkimą konkurencijai, – nereikia tikrinti konkretaus jo poveikio konkurencijai ir į jį atsižvelgti [91]. Tokiu atveju reikia tik to, kad dėl keitimosi informacija galėtų būti konkrečiai trukdoma, ribojama arba iškraipoma konkurencija vidaus rinkoje [92].

110. Be to, pagal Teisingumo Teismo praktiką egzistuoja nuginčijama prezumpcija, kad įmonės, kurios dalyvauja derinant veiksmus ir toliau veikia rinkoje, nustatydamos savo elgesį joje atsižvelgia į informaciją, kuria buvo pasikeista su konkurentais; priešingų įrodymų privalo pateikti atitinkamos įmonės [93].

b) Taikytinų teisinių kriterijų taikymas konkrečiu atveju

111. Priešingai, nei mano *Dole*, aš nematau jokio pagrindo teigti, kad Bendrasis Teismas nagrinėjamu atveju neatsižvelgė į ką tik aptartus teisinius kriterijus arba juos taikė netinkamai [94].

– Dėl keitimosi informacija pobūdžio ir jo dalyko

112. Vienas pagrindinių *Dole* argumentų, kurį apeliantės vis pateikia ne tik čia, bet ir esant kitam kontekstui, yra tai, kad dalyvaujančios įmonės keitėsi ne informacija apie tikrąsias kainas, o tik informacija apie referencinių kainų tendencijas.

86 — Sprendimas *T-Mobile Netherlands ir kt.* (C-8/08, EU:C:2009:343, 24 punktas).

87 — Šiuo klausimu žr. mano išvadą byloje *T-Mobile Netherlands ir kt.* (C-8/08, EU:C:2009:110, 37 punktas).

88 — Sprendimas *T-Mobile Netherlands ir kt.* (C-8/08, EU:C:2009:343, 27 punktas); tuo pačiu klausimu žr. sprendimus *Allianz Hungária Biztosító ir kt.* (C-32/11, EU:C:2013:160, 37 punktas) ir *CB / Komisija* (C-67/13 P, EU:C:2014:2204, 53 punktas).

89 — Sprendimai *Allianz Hungária Biztosító ir kt.* (C-32/11, EU:C:2013:160, 36 punktas) ir *CB / Komisija* (C-67/13 P, EU:C:2014:2204, 53 punktas).

90 — Sprendimai *T-Mobile Netherlands ir kt.* (C-8/08, EU:C:2009:343, 27 punktas), *Allianz Hungária Biztosító ir kt.* (C-32/11, EU:C:2013:160, 37 punktas) ir *CB / Komisija* (C-67/13 P, EU:C:2014:2204, 54 punktas).

91 — Sprendimas *T-Mobile Netherlands ir kt.* (C-8/08, EU:C:2009:343, 29 ir 30 punktai); tuo pačiu klausimu žr. sprendimus *Football Association Premier League ir kt.* (C-403/08 ir C-429/08, EU:C:2011:631, 135 punktas), *Allianz Hungária Biztosító ir kt.* (C-32/11, EU:C:2013:160, 34 punktas) ir *CB / Komisija* (C-67/13 P, EU:C:2014:2204, 49–52 punktai ir 57 punkto pabaiga).

92 — Sprendimas *T-Mobile Netherlands ir kt.* (C-8/08, EU:C:2009:343, 31 ir 43 punktai); tuo pačiu klausimu žr. Sprendimą *Allianz Hungária Biztosító ir kt.* (C-32/11, EU:C:2013:160, 38 punktas).

93 — Sprendimai *Komisija / Anic Partecipazioni* (C-49/92 P, EU:C:1999:356, 121 ir 126 punktai), *Hüls / Komisija* (C-199/92 P, EU:C:1999:358, 162 ir 167 punktai) ir *T-Mobile Netherlands ir kt.* (C-8/08, EU:C:2009:343, 51 punktas); taip pat mano išvada byloje *T-Mobile Netherlands ir kt.* (C-8/08, EU:C:2009:110, 75 punktas).

94 — Toliau nagrinėsiu ne tik įmonės *Dole* šio apeliacinio skundo trečiojo pagrindo penktoje dalyje pateiktus argumentus, bet ir kai kuriuos kitus, apie kuriuos *Dole* šia tema užsiminė kituose apeliacinio skundo pagrinduose.

113. Šiuo atžvilgiu pažymėtina, kad keičiantis informacija antikonkurencinių tikslų siekiama ne tik tuomet, kai šis keitimasis tiesiogiai susijęs su dalyvaujančių įmonių rinkoje taikomomis kainomis. Juk, kaip jau yra nusprendęs Teisingumo Teismas, EB 81 straipsniu (SESV 101 straipsniu) siekiama apsaugoti rinkos struktūrą, o kartu ir pačią konkurenciją [95]. Atitinkamai tam, kad būtų konstatuota, jog suderintais veiksmais siekiama antikonkurencinio tikslo, nereikia, kad egzistuotų tiesioginis ryšys su vartojimo kainomis [96]. Taip pat nėra būtina tiesioginė sąsaja tarp informacijos, kuria buvo keičiamasi, ir didmeninių kainų. Veikiau, norint preziumuoti antikonkurencinį tikslą, pakanka to, kad konkurentai keičiasi informacija apie veiksnius, turinčius reikšmės jų kainų politikai arba – bendriau – jų veiksmams rinkoje [97].

114. Būtent taip yra nagrinėjamu atveju.

115. Remiantis išsamesnėmis Bendrojo Teismo išvadomis, dėl kurių *Dole* nereiškia jokių kaltinimų iškraipymu, nagrinėjamu atveju dalyvaujančios įmonės teikdavo viena kitai dvišalius pranešimus apie išankstines kainas, kuriuose būdavo aptariamos jų atitinkamos referencinės kainos ir tam tikros kainų tendencijos [98].

116. Kaip taip pat nustatė Bendrasis Teismas, be to, nemažai remdamasis ir pačios *Dole* pateiktais paaiškinimais, referencinės kainos buvo svarbios atitinkamai rinkai [99]. Iš minėtų bananų importuotojų referencinių kainų nagrinėjamu atveju mažų mažiausiai buvo galima spręsti apie rinkos signalus, jos tendencijas ir (arba) informaciją rinkai apie numatomą kainų pasikeitimą; be to, sudarant kai kuriuos sandorius, dėl sutartyse sutartų kainų formulių taikymo kainos buvo tiesiogiai susietos su referencinėmis kainomis [100].

117. Pridursiu, kad verslo požiūriu būtų mažai prasmės apskritai nustatyti referencines kainas ir keistis su konkurentais informacija apie tų kainų pokyčius, jei savo pačių referencinės kainos ir gauta informacija apie konkurentų referencines kainas neturėtų įtakos būsimiems atitinkamų įmonių veiksmams rinkoje ir tų įmonių faktiškai taikomoms kainoms.

118. Todėl Bendrasis Teismas, labai išsamiai išnagrinėjęs konkrečias rinkos sąlygas ir *Dole* argumentus, pagrįstai priėjo prie išvados, kad dalyvaujančių įmonių keitimasis informacija turi antikonkurencinį tikslą [101].

119. Toks konkurentų keitimasis informacija apie kainoms įtaką darančius veiksnius visiškai nesuderinamas su savarankiškumo reikalavimu, taikomu įmonių veiksmams rinkoje veiksmingos konkurencijos sąlygomis [102]. Taigi, nesant poreikio pateikti tolesnių paaiškinimų, toks keitimasis *per se* gali reikšti pakankamą kenkimą konkurencijai ir jau dėl savo pobūdžio gali būti laikomas kenksmingu geram įprastos konkurencijos veikimui [103].

95 — Sprendimai *T-Mobile Netherlands ir kt.* (C-8/08, EU:C:2009:343, 38 punktas) ir *GlaxoSmithKline Services / Komisija* (C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P ir C-519/06 P, EU:C:2009:610, 63 punktas).

96 — Sprendimas *T-Mobile Netherlands ir kt.* (C-8/08, EU:C:2009:343, 36–39 punktai).

97 — Šiuo klausimu žr. sprendimus *Suiker Unie ir kt. / Komisija* (40/73–48/73, 50/73, 54/73–56/73, 111/73, 113/73 ir 114/73, EU:C:1975:174, 173 punktas), *Deere / Komisija* (C-7/95 P, EU:C:1998:256, 86 punktas) ir *T-Mobile Netherlands ir kt.* (C-8/08, EU:C:2009:343, 32 punktas).

98 — Žr. visų pirma skundžiamo sprendimo 15–17, 74, 187, 256, 375 ir 583 punktus, taip pat ginčijamo sprendimo 51–57 punktus.

99 — Skundžiamo sprendimo 434–576 punktai; žr. visų pirma to sprendimo 442–470 punktus, kurie grindžiami pačios *Dole* pateiktais paaiškinimais.

100 — Skundžiamo sprendimo 19, 574 ir 638 punktai bei ginčijamo sprendimo 115 konstatuojamoji dalis.

101 — Visų pirma žr. skundžiamo sprendimo 553, 585 ir 654 punktus.

102 — Dėl savarankiškumo reikalavimo žr., pavyzdžiui, sprendimus *Suiker Unie ir kt. / Komisija* (40/73–48/73, 50/73, 54/73–56/73, 111/73, 113/73 ir 114/73, EU:C:1975:174, 173 punktas), *Deere / Komisija* (C-7/95 P, EU:C:1998:256, 86 ir 87 punktai) ir *T-Mobile Netherlands ir kt.* (C-8/08, EU:C:2009:343, 32 ir 33 punktai).

103 — Dėl šių kriterijų dar kartą žr. neseniai priimtą Sprendimą *CB / Komisija* (C-67/13 P, EU:C:2014:2204, visų pirma 50 ir 57 punktai).

120. Tuo nagrinėjama byla iš esmės skiriasi nuo *Dole* minėtos bylos *Asnef-Equifax* [104], kurioje nagrinėta Ispanijos informacijos apie kreditus sistema. Juk keitimasis informacija apie paskolų gavėjų mokumą, kaip buvo byloje *Asnef-Equifax*, pirmiausia skirtas rinkos veikimui pagerinti ir sukurti visiems paskolų davėjams vienodas konkurencines sąlygas, kai rinkos dalyviai konkurentams niekaip neatskleidžia, kokias sąlygas planuoja suteikti savo klientams. Tačiau keitimosi informacija, kaip antai nagrinėjamo šioje byloje, kuris iš esmės susijęs su numatomų referencinių kainų nustatymo veiksniais ir kainų tendencijomis, pasekmės yra visiškai priešingos: taip keisdamosi informacija dalyvaujančios įmonės atskleidžia atitinkamiems konkurentams – bent jau iš dalies – savo planuojamus veiksmus rinkoje ir viešai neskelbtinus duomenis, susijusius su jų būsimų kainų įsivaizdavimu. Visiškai akivaizdu, kad toks keitimasis informacija gali pašalinti netikrumą dėl planuojamo atitinkamų įmonių elgesio ir sukuria konkurencines sąlygas, kurios neatitinka normalių šios rinkos sąlygų.

121. *Dole* dar bando pasišaipyti iš Bendrojo Teismo prielaidos apie antikonkurencinį tikslą teigdama, kad dalyvaujančios įmonės bendravo daugiausia apie nereikšmingus dalykus – „pašnekesiai apie bendras rinkos sąlygas“ ir „orą“.

122. Tačiau ir šis argumentas teisiniu požiūriu yra visiškai nevykęs. Kaip tik nesvarbu, ar keitimasis informacija apie įtakos kainoms turinčius veiksnius yra pagrindinis dalyvaujančių įmonių tarpusavio kontaktų užmezgimo tikslas, ar vyko tik užmezgant kontaktus (arba kaip pretekstas juos užmegzti), o tai savaime neturėjo neteisėto tikslo [105].

123. Atsižvelgiant į tai, visa įmonės *Dole* kritika, susijusi su keitimosi informacija pobūdžiu ir dalyku, yra atmestina.

– Dėl keitimosi informacija dažnumo ir reguliarumo

124. Kitas *Dole* priekaištas, kuris taip pat pasirodo įvairiose jos argumentų apeliaciniame procese vietose, susijęs su dalyvaujančių įmonių keitimosi informacija dažnumu ir reguliarumu. *Dole* priekaištauja, kad ginčijamam ir skundžiamam sprendimams šiuo atžvilgiu trūksta aiškumo.

125. Tačiau, kitaip, nei, rodos, mano *Dole*, išvada apie keitimąsi informacija antikonkurenciniais tikslais, vertinant vien teisiškai, visiškai nepriklauso nuo to, ar dalyvaujančios įmonės informacija keitėsi dažnai arba reguliariai. Pagal teismo praktiką jau vienkartinis pasikeitimas informacija gali būti pagrindas konstatuoti pažeidimą ir skirti baudą, jei atitinkamos įmonės po šio pasikeitimo informacija liko aktyvios rinkoje [106]. Bet kuriuo atveju įtakos baudos dydžiui gali turėti tai, kaip dažnai ir reguliariai buvo keistasi informacija antikonkurenciniu tikslu.

126. Taigi *Dole* kritika, kad Komisija ir Bendrasis Teismas neva nepadarė išvadų apie dalyvaujančių įmonių keitimosi informacija dažnumą ir reguliarumą, yra nepagrįsta.

104 — Sprendimas *Asnef-Equifax ir Administración del Estado* (C-238/05, EU:C:2006:734).

105 — Žr. mano išvadą byloje *T-Mobile Netherlands ir kt.* (C-8/08, EU:C:2009:110, 51 punktas); tuo pačiu klausimu žr. sprendimus *IAZ International Belgium ir kt. / Komisija* (96/82–102/82, 104/82, 105/82, 108/82 ir 110/82, EU:C:1983:310, 25 punktas), *General Motors / Komisija* (C-551/03 P, EU:C:2006:229, 64 punktas) ir *Beef Industry Development Society ir Barry Brothers* (C-209/07, EU:C:2008:643, 21 punktas).

106 — Sprendimas *T-Mobile Netherlands ir kt.* (C-8/08, EU:C:2009:343, 58 ir 59 punktai); taip pat žr. sprendimus *Komisija / Anic Partecipazioni* (C-49/92 P, EU:C:1999:356, 121 punktas) ir *Hüls / Komisija* (C-199/92 P, EU:C:1999:358, 162 punktas); papildomai žr. mano išvadą byloje *T-Mobile Netherlands ir kt.* (C-8/08, EU:C:2009:110, 97–107 punktai).

– Dėl rinkos struktūros

127. Galiausiai *Dole* vykstant apeliaciniam procesui ne kartą pažymėjo, kad bendra dalyvaujančių įmonių rinkos dalis, kuria rėmėsi Komisija ir Bendrasis Teismas, yra „perdėta“ arba „išpūsta“ [107]. Susidariau įspūdį, kad reikšdama tokią kritiką *Dole* siekia tik paneigti Bendrojo Teismo išvadą, kad bananų rinka Šiaurės Europoje, „nors [nėra] oligopolinė“, vis dėlto nepasižymi ir „maža [suskaidyta] pasiūla“ [108].

128. *Dole* argumentai gali būti pagrįsti prielaida, kad konkurentų keitimasis informacija antikonkurencinį tikslą gali turėti tik labai koncentruotoje oligopolinėje rinkoje [109]. Tačiau tokia prielaida būtų klaidinga. Išvada apie antikonkurencinį tikslą tokioje rinkoje ypač akivaizdi [110]. Tačiau, remiantis teismo praktika, keitimosi informacija sistema pažeisti konkurencijos taisykles gali ir tuomet, kai atitinkama rinka *nėra* labai koncentruota oligopolinė rinka [111]. Vienintelis su rinkos struktūra susijęs bendrasis principas yra toks, kad pasiūla negali būti suskaidyta [112].

129. Kadangi nagrinėjamu atveju, remiantis Bendrojo Teismo išvadomis, kurių *Dole* nepajėgė paneigti [113], nėra jokių duomenų apie tai, kad bananų rinkoje Šiaurės Europoje pasiūla yra suskaidyta, apeliančių argumentai dėl rinkos struktūros nepagrįsti.

– Apibendrinimas

130. Taigi, atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, konstatuotina, kad *Dole* savo argumentais nesugebėjo paneigti Bendrojo Teismo atlikto šioje byloje nagrinėjamo keitimosi informacija teisinio kvalifikavimo kaip pagal EB 81 straipsnį draudžiamų suderintų veiksmų, turinčių antikonkurencinį tikslą.

4. Tarpinė išvada

131. Kadangi nė vienas iš *Dole* pateiktų atskirų kaltinimų nepagrįstas, visas trečiasis apeliacinio skundo pagrindas atmestinas.

D – *Ketvirtasis apeliacinio skundo pagrindas: baudos dydžio apskaičiavimas*

132. Galiausiai ketvirtasis apeliacinio skundo pagrindas skirtas baudos dydžiui apskaičiuoti. Šiame pagrinde *Dole* pateikia iš viso du kaltinimus dėl skundžiamo sprendimo, kuriems skirtos abi šio apeliacinio skundo pagrindo dalys.

1. Apeliacinio skundo ketvirtojo pagrindo pirma dalis: atsižvelgimas į kartelyje nedalyvavusių *Dole* dukterinių įmonių apyvartą

133. Pirmiausia šiame ketvirtajame apeliacinio skundo pagrinde *Dole* nurodo, kad Bendrasis Teismas klaidingai baudą apskaičiavo remdamasis „įmonių“, kurių atžvilgiu nenustatyta jokio pažeidimo, būtent įmonės *Dole* dukterinių bendrovių VBH, *Saba*, *Kempowski* ir *Dole France*, kurios nebuvo pranešimo apie kaltinimus adresatės, apyvarta. Šis kaltinimas susijęs su skundžiamo sprendimo 619–623 punktais.

107 — Šiuo klausimu žr. jau šio apeliacinio skundo trečiojo pagrindo pirmą dalį (žr. šios išvados 72–90 punktus).

108 — Skundžiamo sprendimo 353 punktas.

109 — Tokia formuluotė pavartota Sprendime *Deere / Komisija* (C-7/95 P, EU:C:1998:256, 88 punktas).

110 — Žr. mano išvadą byloje *T-Mobile Netherlands ir kt.* (C-8/08, EU:C:2009:110, 53 punktas).

111 — Sprendimas *Thyssen Stahl / Komisija* (C-194/99 P, EU:C:2003:527, 86 punktas).

112 — Sprendimai *Thyssen Stahl / Komisija* (C-194/99 P, EU:C:2003:527, 86 punktas) ir *Asnef-Equifax ir Administración del Estado* (C-238/05, EU:C:2006:734, 58 punktas).

113 — Dar kartą žr. mano svarstymus dėl šio apeliacinio skundo trečiojo pagrindo pirmos dalies, pateiktus šios išvados 72–90 punktuose.

134. Man atrodo, kad šis kaltinimas pagrįstas visišku nusistovėjusios teismų praktikos, susijusios su patronuojančiųjų bendrovių atsakomybe už jų dukterinių bendrovių, kurių 100 % akcijų jos valdo, ir visų kitų dukterinių bendrovių, kurioms jos daro lemiamą įtaką, padarytus kartelių teisės pažeidimus, nesupratimu.

135. Minėtos teismų praktikos pagrindas yra patronuojančiosios bendrovės ir jos dukterinių bendrovių priklausymas tai pačiai įmonei.

136. Jeigu patronuojančioji bendrovė ir viena ar kelios iš jos dukterinių bendrovių, kurioms ji daro lemiamą įtaką, siekiant *konstatuoti* pažeidimą laikomos vienos įmonės dalimi, ta pati taisyklė turi būti taikoma ir siekiant *nubausti* už pažeidimą skiriant baudą. Juk Reglamento Nr. 1/2003 7 straipsnyje ir 23 straipsnyje vartojama įmonės sąvoka yra identiška ir atitinkamai pagrįsta EB 81 straipsniu (SESV 101 straipsniu).

137. Apskaičiuojant baudos dydį galima tinkamai atsižvelgti į visos kartelyje dalyvaujančios įmonių grupės finansinį pajėgumą, tik jei atsižvelgiama į patronuojančiosios bendrovės ir visų jos dukterinių bendrovių, kurioms ji daro lemiamą įtaką, apyvartą [114].

138. Įmonės *Dole* priekaištas, kad tik vienintelė iš jos dukterinių bendrovių, būtent *Dole Fresh Fruit Europe*, buvo tiesiogiai įtraukta į neteisėtus antikonkurencinius veiksmus, baudžiant už pažeidimą yra tiek pat nesvarbus, kiek ir jį konstatuojant. Patronuojančioji bendrovė ir dukterinės bendrovės, kurioms ji daro lemiamą įtaką, kartu sudaro vieną įmonę, kaip tai suprantama pagal konkurencijos teisę, ir už ją atsako. Jeigu ši įmonė tyčia arba dėl aplaidumo pažeidžia konkurencijos taisykles, dėl to atsiranda bendra asmeninė visų įmonių grupę sudarančių teisės subjektų atsakomybė [115].

139. Iš įmonės *Dole* nurodyto Sprendimo *Tomkins* priešinga išvada neišplaukia. Sprendime *Komisija / Tomkins* pabrėžiamas patronuojančiosios bendrovės atsakomybės už jos dukterinių bendrovių, kurių 100 % arba beveik 100 % akcijų ji valdo, padarytus kartelių teisės pažeidimus papildomas pobūdis [116]. Tačiau šis papildomas pobūdis jokiu būdu nepaneigia rėmimosi įmonių grupės apyvarta kaip pagrindu baudai apskaičiuoti. Minėto papildomo pobūdžio pasekmė yra tik tai, kad dukterinei bendrovei skirtos baudos koregavimas gali būti naudingas ir solidariai atsakančiai patronuojančiajai bendrovei, jeigu jos abi lygiagrečiai teisme pareiškia ieškinius dėl sprendimo, kuriuo skirtos baudos, panaikinimo.

140. Todėl Bendrasis Teismas pagrįstai atmetė įmonės *Dole* pasiūlymą, kad apskaičiuojant baudą turėtų būti neatsižvelgiama į visų darant pažeidimą tiesiogiai nedalyvavusių dukterinių bendrovių apyvartą [117].

141. Esant tokioms aplinkybėms, nereikia detaliau nagrinėti, ar svarbus buvo ir papildomas motyvų elementas, kuriuo nagrinėjamu atveju taip pat rėmėsi Bendrasis Teismas. Remiantis šiuo elementu, *Dole* argumentai dėl kai kurių jos dukterinių įmonių savarankiškumo ir neatsižvelgimo į jų apyvartą turėtų būti susiję su žalių ir geltonų bananų atskyrimu [118]. Pripažįstu, kad šis papildomas motyvų elementas, kuriuo rėmėsi Bendrasis Teismas, tam tikra prasme kelia nuostabą. Tačiau dėl jau minėtų svarstymų apie vieningą įmonės sąvoką [119] skundžiamas sprendimas teisiniu požiūriu yra teisingas.

142. Taigi apeliacinio skundo ketvirtojo pagrindo pirma dalis yra nepagrįsta.

114 — Šiuo klausimu žr. mano išvadą byloje *Alliance One International ir Standard Commercial Tobacco / Komisija* (C-628/10 P ir C-14/11 P, EU:C:2012:11, 1 punktas).

115 — Šiuo klausimu žr. mano išvadą byloje *Alliance One International ir Standard Commercial Tobacco / Komisija* (C-628/10 P ir C-14/11 P, EU:C:2012:11, 173 punktas) ir mano išvadą byloje *Akzo Nobel ir kt. / Komisija* (C-97/08 P, EU:C:2009:262, 97 punktas).

116 — Sprendimas *Komisija / Tomkins* (C-286/11 P, EU:C:2013:29, 39 punktas).

117 — Skundžiamo sprendimo 619 ir 620 punktai.

118 — Skundžiamo sprendimo 621 punktas.

119 — Šiuo klausimu žr. šios išvados 134–140 punktus.

2. Apeliacinio skundo ketvirtojo pagrindo antra dalis: atsižvelgimas į tą pačią apyvartą du kartus

143. Antra, šio apeliacinio skundo ketvirtajame pagrinde *Dole* nurodo, kad apskaičiuodamas baudą Bendrasis Teismas klaidingai du kartus suskaičiavo tų pačių prekių apyvartą. Šis apeliančių kaltinimas susijęs su skundžiamo sprendimo 630 punktu.

144. Konkrečiai kalbant, skundžiamasi, kad Komisija, pritariant Bendrajam Teismui, apskaičiuodama baudą į įmonės *Dole* apyvartą du kartus įtraukė tuos bananus, kuriuos *Dole* iš pradžių pardavė kartelyje nedalyvaujantiems tretiesiems asmenims ir vėliau vėl juos iš jų nupirko. Kaip vienintelį pavyzdį *Dole* nurodo kai kurių jos bananų pardavimą įmonei *Cobana* ir šios įmonės atliktą tolesnį tų pačių bananų pardavimą įmonės *Dole* dukterinei bendrovei *Kempowski*.

145. Šiuo klausimu pažymėtina, kad apeliacinis procesas apsiriboja tik teisės klausimais [120]. Iš *Dole* argumentų dėl šios apeliacinio skundo ketvirtojo pagrindo antros dalies nematyti, dėl kokios teisės klaidos priekaištaujama Bendrajam Teismui. *Dole* teiginiai šiuo klausimu yra per bendri ir pernelyg neapibrėžti, kad būtų galima pateikti pagrįstą atsakymą [121]. Todėl siūlau juos atmesti kaip nepriimtinus.

146. Papildomai pridursiu, kad Bendrasis Teismas turi neribotą jurisdikciją persvarstyti visus su baudos dydžiu susijusius klausimus (SESV 261 straipsnis, siejamas su Reglamento Nr. 1/2003 31 straipsniu). Bendrojo Teismo naudojimąsi šiais įgaliojimais Teisingumo Teismas tikrina tik tiek, kiek tai susiję su akivaizdžiomis klaidomis [122]. Laikytina, kad tokių klaidų padaryta, pirma, jei Bendrasis Teismas pažeidė SESV 261 straipsnyje numatytų savo įgaliojimų ribas [123], antra, jei išsamiai neišnagrinėjo visų reikšmingų aspektų [124], ir, trečia, jei taikė netinkamus teisinius kriterijus [125], ypač atsižvelgiant į vienodo požiūrio [126] ir proporcingumo principus [127].

147. Kadangi gaminių, kurie tiesiogiai ar netiesiogiai susiję su EB 81 straipsnio (SESV 101 straipsnis) pažeidimu, vertė laikoma pažeidimo sunkumo nustatymo pagrindu [128], yra visiškai pagrįsta apskaičiuojant baudos dydį atsižvelgti į visą kartelio dalyvio šių gaminių apyvartą. Jeigu kartelio dalyvis su tomis pačiomis prekėmis sudarė kelis komercinius sandorius – pavyzdžiui, iš pradžių šias prekes pardavė trečiajam asmeniui ir vėliau vėl nupirko iš šio trečiojo ar net kito asmens, – tokia dviguba apyvarta šio kartelio dalyvio atveju gali būti vertinama kaip tų prekių ekonominės svarbos pagrindas.

148. Esant tokioms aplinkybėms, Bendrasis Teismas nepadarė akivaizdžios klaidos, kai, kiek tai susiję su baudos dydžio apskaičiavimo patikrinimu, atsisakė kritikuoti įmonės *Dole* apyvartos skaičiavimą du kartus (iš pradžių jai parduodant ir vėliau vėl įsigyjant bananus).

120 — Sprendimai *Vidrányi / Komisija* (C-283/90 P, EU:C:1991:361, 11–13 punktai), *Aalborg Portland ir kt. / Komisija* (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ir C-219/00 P, EU:C:2004:6, 47 ir 48 punktai) ir *Telefónica ir Telefónica de España / Komisija* (C-295/12 P, EU:C:2014:2062, 84 punktas).

121 — Sprendimai *Lindorfer / Taryba* (C-227/04 P, EU:C:2007:490, 83 punktas), *Schindler Holding ir kt. / Komisija* (C-501/11 P, EU:C:2013:522, 45 punktas) ir *MasterCard ir kt. / Komisija* (C-382/12 P, EU:C:2014:2201, 151 punktas).

122 — Sprendimas *Aalborg Portland ir kt. / Komisija* (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ir C-219/00 P, EU:C:2004:6, 365 punktas).

123 — Šiuo klausimu žr. mano išvadą byloje *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied / Komisija* (C-105/04 P, EU:C:2005:751, 137 punktas) ir mano išvadą byloje *Schindler Holding ir kt. / Komisija* (C-501/11 P, EU:C:2013:248, 190 punktas); tuo pačiu klausimu žr. sprendimus *Schindler Holding ir kt. / Komisija* (C-501/11 P, EU:C:2013:522, 155 ir 156 punktai) ir *Kone ir kt. / Komisija* (C-510/11 P, EU:C:2013:696, 40 ir 42 punktai).

124 — Sprendimai *Baustahlgewebe / Komisija* (C-185/95 P, EU:C:1998:608, 128 punktas), *Dansk Rørindustri ir kt. / Komisija* (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P ir C-213/02 P, EU:C:2005:408, 244 ir 303 punktai) ir *Papierfabrik August Koehler ir kt. / Komisija* (C-322/07 P, C-327/07 P ir C-338/07 P, EU:C:2009:500, 125 punktas).

125 — Sprendimai *Baustahlgewebe / Komisija* (C-185/95 P, EU:C:1998:608, 128 punktas), *Dansk Rørindustri ir kt. / Komisija* (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P ir C-213/02 P, EU:C:2005:408, 244 ir 303 punktai) ir *Papierfabrik August Koehler ir kt. / Komisija* (C-322/07 P, C-327/07 P ir C-338/07 P, EU:C:2009:500, 125 punktas).

126 — Sprendimai *Weig / Komisija* (C-280/98 P, EU:C:2000:627, 63 ir 68 punktai) ir *Sarrió / Komisija* (C-291/98 P, EU:C:2000:631, 97 ir 99 punktai).

127 — Sprendimai *E.ON Energie / Komisija* (C-89/11 P, EU:C:2012:738, 126 punktas) ir *Schindler Holding ir kt. / Komisija* (C-501/11 P, EU:C:2013:522, 165 punktas).

128 — Sprendimas *Team Relocations ir kt. / Komisija* (C-444/11 P, EU:C:2013:464, 76 ir 88 punktai).

149. Taigi visas ketvirtasis apeliacinio skundo pagrindas atmestinas.

E – *Apibendrinimas*

150. Kadangi nė vienas apeliantės nurodytas apeliacinio skundo pagrindas nepagrįstas, atmestinas visas apeliacinis skundas.

V – **Bylinėjimosi išlaidos**

151. Remiantis Teisingumo Teismo procedūros reglamento 184 straipsnio 2 dalimi, jeigu apeliacinis skundas atmetamas, bylinėjimosi išlaidų klausimą sprendžia Teisingumo Teismas.

152. Pagal Procedūros reglamento 138 straipsnio 1 ir 2 dalis, siejamas su 184 straipsnio 1 dalimi, pralaimėjusiai šaliai nurodoma padengti bylinėjimosi išlaidas, jeigu laimėjusi šalis to prašė; jeigu byloje yra kelios pralaimėjusios šalys, Teisingumo Teismas sprendžia, kaip turi būti paskirstytos bylinėjimosi išlaidos. Kadangi Komisija pateikė atitinkamą prašymą, o apeliantės pralaimėjo bylą, jos turi padengti išlaidas. Šias išlaidas jos turi padengti solidariai, nes apeliacinį skundą pateikė kartu [129].

VI – **Išvada**

153. Remdamasi išdėstytais samprotavimais, siūlau Teisingumo Teismui priimti tokį sprendimą:

1. Atmesti apeliacinį skundą.

2. *Dole Food Company, Inc.* ir *Dole Fresh Fruit Europe OHG* solidariai padengia bylinėjimosi išlaidas.

129 — Sprendimas *Akzo Nobel Chemicals ir Akcros Chemicals / Komisija* (C-550/07 P, EU:C:2010:512, 123 punktas); tuo pačiu klausimu žr. Sprendimą *D ir Švedija / Taryba* (C-122/99 P ir C-125/99 P, EU:C:2001:304, 65 punktas); pastaruoju atveju, nors D ir Švedijos Karalystė buvo pateikę netgi du atskirus apeliacinius skundus, vis dėlto jiems buvo nurodyta solidariai padengti bylinėjimosi išlaidas.